

A Carn!

Publicació electrònica d'Història Militar Catalana

Tiratge: 996 cibersubscriptors

Dipòsit Legal: T-612-08; ISSN. 2013-1348; Hosting: www.acarn.cat, Email: info@acarn.cat

Any 4 – II Època

núm. 10

Maig de 2009

Contingut

3

EDITORIAL

"Incontinència fallera"

3

ARTICLES I APUNTS

GÜELL, MANEL. *"Incognitos filios in bellum plures sunt"*

8

CIFUENTES PEREA, JOSÉ LUIS. *"La pèrdua de les últimes colònies espanyoles. Una aproximació al seu cost"*

15

EL PERSONATGE

MORANT I CLANXET, JORDI. *"Eusebi Pelegrí i Camps. Doctor en Farmàcia (1842-1918)"*

19

NOTÍCIES

22

RECENSIONS

A.SIMON. *Pau Claris. Líder d'una classe revolucionària...*; A.SÁNCHEZ I CARCELÉN. *La Guerra del Francès a Lleida*; L-G.SUCHET. *Memorias del mariscal Suchet*; J.BOHIGAS I F.X.GARCIA. *La Guerra del Francès a la Selva...*; S.ALTEMIR. *Vivencias de un maño en la URSS staliniana.*

21

LA CITA:

Gal·lofòbia

30

FONS I ARXIVS

J.M.GRAU. *El Centre de Documentació Marítima*

33 / 39

RECULL / AGENDA

38

EXPUGNARE OPPIDUM:

Carrascletada vallenca (1719)

32

L'ESPASA I LA PLOMA:

***El Llibre de
Polítiqueses
de Pau Porcet***

“Incontinència fallera”

S'ha consolidat a Catalunya un (mal) costum que, per a més d'un esdevé un (mal entès) deure patriòtic. La crema de banderes (espanyoles) constitueix un acte covard i inic. Una bandera vol representar moltes coses, no únicament una estructura estatal, sigui o es cregui, del caràcter polític que sigui o es cregui que és. Però això és política, ideologia, i si no s'està d'acord amb una determinada política o ideologia, la societat civil té prou recursos i elements per mostrar aquest desacord, més encara en una societat plural d'aparença democràtica que es diu de Dret. El rebuig que alguns joves (i no tant joves) puguin sentir contra l'Estat Espanyol, s'hauria de canalitzar, en tot cas, contra els polítics que governen, ja que un estat, no és altra cosa que una dinàmica administrativa moguda per persones.

Però la bandera és molt més que la representació d'un estat, o almenys així ho volem veure nosaltres des d'una òptica d'Història Militar. La bandera és un símbol, pot ser abstracte i incompres o no compartit fins on es vulgui, però al cap i a la fi un símbol pel qual milers de persones, espanyoles i catalanes, cares esborrades, identitats anònimes, membres del poble més genuí, van vessar la seva sang, van resultar mutilats o van morir. Aquest sacrifici suprem, sigui per la causa que sigui (encara que ideològicament pugui ser una causa contrària), mereix un mínim de respecte. Cal demostrar que la diferència amb els bàrbars alqaedistes es marca al saber valorar i discriminar els objectius, i també al saber honorar els morts per una causa, encara que no sigui la d'un. Quan es menysprea una bandera, es menysprea un sacrifici abstracte de solidaritat digne de tenir en compte.

D'altra banda, tampoc ajuda gens ni mica reprimir jurídicament els incineradors de senyeres, i quan aquesta repressió és desproporcionada té l'efecte d'apartar-se de la raó que pretén inculcar. La repressió militar, estatal, judicial o del tipus que sigui, mai no serà llavor més que del terror, la injustícia i la crispació, i la majoria de fruits que donarà serà un augment proporcional de la resistència i de l'oposició.

A R T I C L E S :

Incognitos filios in bellum plures sunt

[6/1/5]

Manel Güell
Historiador i arxiver
manelguell@acarn.cat

Qui ha treballat demografia o història social de l'època moderna, sap què són els “fills incògnits”, i sap que aquesta ‘incògnita’ és relativa als seus progenitors. Els fills “incògnits” són, efectivament, aquells nadons que s'enregistraven als llibres de baptismes de les parròquies com: “bords”, “expòsits”, “fills de l'aventura”, “fills de fortuna”, “fills de

Déu", etc. , pel fet que havien aparegut abandonats a la porta de l'església, d'un hospital o d'una casa benestant, i per tant s'ignorava quins eren els pares. També, quins motius concrets els havien impulsat a abandonar el fill recent nascut. En la historiografia local existeix, en aquest sentit, certa controvèrsia. V.GUAL denomina el fenomen "naixements il·legítims", perquè resulta força obvi que l'abandonament de la criatura obeeix a que havia estat concebuda i parida fora del llavors sagrat vincle matrimonial. Tanmateix, J.M.GRAU para major atenció en les parelles casades i legals que per raons econòmiques (roïna, crisi de subsistències, fam), es veien obligades a desfer-se d'algun fill recent nascut (i per tant desconegut per la comunitat) impossibilitats de mantenir-lo[1]. Com fos, tant per uns com per altres, seguia sent una incògnita la seva gènie, i per això nosaltres no en farem cap distinció.

Els fills "incògnits" [= FI]

En el decurs de les nostres investigacions demogràfiques, hem constatat un fenomen estretament relacionat amb la Història Militar, en el qual, tal volta, caldria incidir-hi més seriosament. Es tracta del fet que **la taxa de fills incògnits [= FI] d'una població creix en temps de guerra**. La teòrica del fenomen apuntaria a una causa de trasbals social. En època de crisi política, es donen la mà el desordre i el desconcert, cosa que afavoreix el desgavell i la desestructuració social i familiar. En paraules de J.ROCA: "*En una societat convulsionada com la del segle XIX, amb episodis bèl·lics freqüents, grans bosses de pobresa i canvi social profund, un element colpidor seguia essent l'exposició -l'abandonament- dels infants [...] fruit bàsicament de la misèria econòmica*"[2]. Efectivament, en temps de crisi militar apareix la necessitat de mobilitzar-se (fugides, persecucions, deportacions, trasllats), ja sigui per la violència dels militars (robatoris, saquejos, maltractes, extorquiments, violacions), ja sigui per la penosa situació que se'n deriva (epidèmies, misèria, fam), etc. Per això, llavors sol augmentar sensiblement o notable el nombre d'aquests naixements, diguem-ne "fora de l'ordre establert".

Les dades i metodologia que aportem en aquestes poques pàgines, només ens permeten encetar el tema; el nostre únic objectiu és assenyalar el fenomen, donar-ne un tast, perquè posteriors estudiosos puguin ratificar-lo o desmentir-lo amb investigacions de més abast. En primer lloc em de mirar de fixar una taxa de FI en temps normals, de pau, de tranquil·litat social. El segon pas serà contrastar les taxes de FI dels dos períodes i percentualitzar-ho. Ens hem fixat en els tres principals períodes de crisis militar de Catalunya a l'època moderna: la Guerra dels Segadors, la de Successió i la del Francès.

La Guerra dels Segadors (1640-1659)

Comptem amb un estudi en curs, que abasta una vintena de parròquies del Camp de Tarragona, en les quals s'ha fet un recompte dels llibres sacramentals entre 1620-1660[3]. La metodologia que hem triat aquí, ha estat: operar amb les 12 parròquies més poblades, separar els FI en dos blocs de 20 anys cada un, un primer bloc que compren els anys 1621-1628, 1632-1636 i 1654-1660, períodes de pau o d'entreguerres (en el cas de 1654-1660, és una segona fase de la Guerra dels Segadors que ja no afectà les comarques meridionals), i un segon, que compren els períodes de guerra viva: 1629-1631 (Guerra de Màntua) i 1637-1653 (Campanyes de Leucata i Salses, i primera fase dels Segadors).

En el següent quadre exposem aquestes dades de FI. En la segona casella, la població estimada d'acord amb el càlcul de la Taxa de Natalitat del 40x1000.

	Pobl.	1621-1628	1632-1636	1654-1660	1629-1631	1637-1653	Total
L'Aleixar	519			1	2	3	6
Alforja	769	1					1
Argentera	192		2			4	6
Borges del Camp	455		1		1	3	5
Botarell	293	1		1		4	6
Bràfim	520	2	1	2		4	9
Catllar, El	716	1	2	1		3	7
Creixell	273			1			1
Puigtiñós	285	1	2	3		4	10
Riudecanyes	585				1	2	3
Tarragona	4.796	36	38	39	18	218	349
Valls	4.158	5	7	13	6	29	60
Totals.....	13.561	47	53	61	28	274	463

Els dos blocs tenen els mateixos anys, 20, i per tant cada un dels blocs té un 50% dels anys de la mostra. El bloc corresponent als anys de pau i entre guerres, registre fins a 161 naixements de FI (47+53+61); el corresponent a períodes bèl·lics, 302 (28+274), que venen a ser el 65'2% del total. Són més de quinze punts per damunt del percentatge que reflexaria la proporció a mitges (50%). On més s'accentua el fenomen, és a les grans poblacions. Tarragona, la capital, presenta un tant per cent del 67'6%; Valls, del 58'3%; Riudecanyes, del 100%; les Borges del Camp, del 80 %, etc.

El cas concret de la ciutat de Tarragona, resulta paradigmàtic, ja que era la principal plaça de **Felip IV** a Catalunya, seu i quarter de tot el seu exèrcit. Pels llibres de baptismes de la Catedral sabem que un bon nombre de fills incògnits, en el bo del període bèl·lic, ho eren de militars hispànics. El mateix militar el duia a batejar, tot callant el nom de la mare. Així, el 16 d'abril de 1644 es batejà el fill del mestre de camp **Diego de Aguilera**, solter “y de una senyora libre y no subjecta a matrimoni Principal y de sanch limpia que per sa honra y qualitat se calla son nom”. Amb aquesta fórmula o amb una de ben bé similar, es van batejar els fills del sergent major **Francisco Andrada** (el 1645 i el 1646), del capità **Diego Fernández de Pedrosa** (1646), del tinent general de l'Artilleria **Carlos Jugo** ((1646), del capità **Juan Lozano** (1646), del capità de coracers **Juan Pacheco** (1648), etc. En la partida d'aquest últim es llegeix: “fill de don Joan Pacheco, capità de coraças espanyolas, libre y de una dama també libre, açó és, que no són de llegítim matrimoni...”.

La Guerra de Successió (1705-1714)

Quant a la Guerra de Successió, tenim una notícia referent a Alcover. Havent comptabilitzat els baptismes de la vila durant el primer vicenni del segle XVIII (1701-1720), ens adonem del vertiginós augment que experimenten els FI: “Era rar l'any en que n'apareixia algun a Alcover. En el primer quinquenni del segle XVIII, en constatem un, l'any

1701. En el segon quinquenni, un altre, l'any 1710. Ara bé, en el tercer quinquenni (1711-1715), se'n registren fins a 11! [...] Fixem-nos que és justament el període en què s'esdevenia l'ocupació militar filipista de tot el Camp de Tarragona" [4]. Dels 13 fills incògnits nascuts a la vila alcoverenca aquests primers 15 anys de la divuitena centúria, 11 (el 84'6%) van néixer en el grapat d'anys que els filipistes ocupaven militarment el Principat.

La Guerra del Francès (1808-1814)

Pel que fa a la Guerra del Francès, comptem amb recomptes metodològicament de més abast, i per tant més fiables, els que consten en un estudi que abraça igualment els primers vint anys del segle XIX, però no en una sola parròquia, sinó en 40, del Camp de Tarragona [5]. Les conclusions a les que arriba el treball, en quant als FI, són força contundents, situant el seu nombre i proporció en temps de guerra (taxa del 3'35%) molt per damunt del què podria ser considerada una taxa normal (1'18% [6]). De fet, la mateixa taxa, en els anys de pau (1801-1807 / 1815-1820), és d'1'14%.

En el següent quadre, tenim: 1) localitat, 2) nombre de baptismes del vicenni (1801-1820) i /del període de guerra (1808-1814), 3) nombre de Fills Incògnits nats entre 1801-1807 i 1815-1820, 4) nombre de Fills Incògnits del període de guerra. Cal advertir que hem tingut en compte el període de gestació de nou mesos, i així, enlloc de comptabilitzar el període de guerra entre 1808-1814, ho hem fet entre 1809-1815.

En aquesta ocasió, el període crític esmentat és, en percentatge, un 35% del total del vicenni (1801-1820). Tanmateix, el nombre de FI d'aquest període crític, no te pas aquesta proporció, sinó que la supera en 16 punts: 51'1%. O sigui que només en els 7 anys de Guerra del Francès, van néixer més FI que en la resta dels primers vint anys del segle.

L'Albiol	307 / 110	5	3	Puigdelfí	123 / 28	0	0
Alcover	2.775 / 931	17	19	Puigtinyós	[456] / 93	5	1
L'Aleixar	939 / 288	4	5	Reus	18.802 / 7.002	346	336
L'Argilaga	116 / 37	0	0	Riba, La	811 / 282	1	0
Borges, Les	821 / 240	2	6	Riudecanyes	868 / 278	5	0
Botarell	416 / 133	2	1	Rourell, El	346 / 115	1	3
Bràfim	1.029 / 300	8	3	Secuita, La	472 / 165	0	3
Cabra	661 / 223	7	2	Selva del C., La	[3.377] / 1.112	23	7
Cambrils	1.974 / 713	23	10	Siurana	198 / 70	0	0
Catllar, El	967 / 330	2	2	Tarragona	9.231 / 3.590	201	299
Constantí	2.084 / 672	13	10	Torredembarra	1.862 / 590	16	26
Creixell	625 / 190	13	4	Vallmoll	1.160 / 366	5	3
Figuerola del C.	366 / 153	1	3	Valls	9.101 / 2.955	54	43
Garidells, Els	312 / 98	1	1	Vespella de G.	224 / 87	3	1
Masó, La	223 / 66	1	1	Vilabella	1.034 / 339	2	5
Milà, El	187 / 63	3	1	Vilaafortuny	43 / 10	0	0
Mussara, La	171 / 66	0	1	Vilallonga del C.	939 / 299	5	7
Nulles	366 / 102	4	1	Vila-rodona	1.453 / 507	-	-
Perafort	352 / 92	3	2	Vila-seca de S.	2.778 / 894	12	16

Picamoixons	300 / 98	-	-	TOTALS	69.147 / 23.380	790 (48'9%)	826 (51'1%)
Pobla de M., La	878 / 298	2	1	Sense les 3 capitals comarcals.	32.013 / 9.833	189 (56%)	148 (44%)

També podem observar com les grans poblacions fan de pol d'atracció de FI. Si marginem les tres capitals de comarca, el percentatge de FI no és tant alt, 44%, però segueix situant-se molt per damunt del 35 % proporcional: a nou punts amunt.

Conclusions

Encara que només n' haguem fet, com ja hem dit, un tast, aquest grapat de dades són suficients, d'entrada, per acceptar una corroboració preliminar del fenomen. En el segle XVII camp tarragoní, el percentatge de FI en temps de guerra creix apreciablement, i sobrepassa quinze punts el percentatge de FI en temps de pau. La Guerra de Successió no la tenim prou estudiada, però la dada relativa a la vila d'Alcover, on durant els pocs anys d'ocupació filipista apareixen deu vegades més FI que els anys anteriors, ens mena a pensar que investigant una mica més trobaríem, ben segur, dades més sòlides amb les que confirmar la nostra teoria. Finalment, en la Guerra del Francès el percentatge de FI torna a ser, més que apreciable, considerable, ja que enlloc del 35% que li pertocaria en proporció, el tant per cent arriba al 51'1; la taxa de FI en temps de pau és d'1'14%, però en els anys de guerra, s'eleva a 3'53%, més del triple.

Podem traure també en clar, que les grans poblacions distorsionen els percentatges, ja que juguen un paper de pol d'atracció de refugiats i de concentració de tropes que no tenen la resta de poblacions més petites. A les grans poblacions, els percentatges de FI són majors a més, pel fet que compten amb un major nombre d'equipaments benèfic socials (esglésies, convents, asils, escoles) de categoria, cosa que devia influir en els responsables de les criatures abandonades a l'hora d'exposar-les. Una ciutat gran és molt més anònima que una petita vila o poblet on tothom es coneix, i per tant garantia una major discreció a l'hora de perpetrar l'abandonament. És, a més, lloc de trànsit d'una població flotant o itinerant (negociants, mariners, traguiners, etc.) que esdevé un flux masculí foraster de pas a tenir en compte. Deduïm, doncs, que un bon nombre de FI exposats a Tarragona, Reus o Valls, no hauria nascut allí.

[1] GUAL VILÀ, VALENTÍ. *La família moderna a la Conca de Barberà*. Tarragona: IETRB.IV. Diputació, 1993, p. 151-152; GRAU PUJOL, JOSEP M.T. *Població i lluita contra la mort a Montblanc (segle XVIII)*. Tarragona: Diputació, 1990, p. 37 i 39.

[2] ROCA I ARMENGOL, JORDI. *Història de l'Espluga de Francolí. El segle XIX*. V. Lleida: Pagès, 2000, p. 221.

[3] L'estudi es fa en base al recompte de les dades sacramentals relatives al segle XVII en poblacions del Camp de Tarragona. Arxiu Històric Arxidiocesà [=AHA].

[4] GÜELL, MANEL. "Algunes reflexions al voltant dels primers censos de població en l'adveniment filipista (segle XVIII)". *Butlletí. Centre d'Estudis Alcoverencs*, 75 (juliol-setembre 1996) 14-27: 26 n.10.

[5] GÜELL, MANEL. *Hic Gallicum Manus. La crisi demogràfica al Camp de Tarragona durant la Guerra del Francès (1808-1814)*. Treball becat per l'IRMU, dins del projecte "La Guerra del Francès en l'àmbit local en els territoris de parla catalana" (2007). Inèdit.

[6] És la mitjana que V.GUAL calcula per al mateix període, a la Conca de Barberà. GUAL. *La família...*, p. 152-199.

La pèrdua de les últimes colònies espanyoles. Una aproximació al seu cost

[14/0/11+4]

José Luis Cifuentes Perea
Llicenciat en Història Contemporània
(Universitat de Barcelona)
j.l.cifuentes@gmail.com

El servei militar a finals del segle XIX

La paraula *quinta*, va néixer, créixer i evolucionar lligada al desenvolupament d'un procés que en els nostres pobles, ciutats i viles va designar el conjunt d'operacions que suposaven la recluta de soldats per al reemplaç anyal de l'Exèrcit. Amb els anys, la gent s'acostumà a emprar aquest terme, tal volta més senzill i expressiu, i l'adaptà al seu llenguatge col·loquial familiar, de manera que s'acabà integrant a l'imaginari col·lectiu.

El sistema de quintes ha sofert grans modificacions i reformes, des de 1850 han estat nombroses les lleis de Quintes que s'han promulgat: 1856, 1869, 1870, 1873, 1875 (any en que torna a la de 1870), la de gener de 1877, la d'agost de 1878 (reformada el gener i el juliol de 1882), i per últim, la d'11 de juliol de 1885 (reformada així mateix, per la de 21 d'agost de 1896 i, juntament amb aquesta última, refosa en la de 21 d'octubre de 1896)[1]. Amb tanta llei i reforma, sembla obvi afirmar que Espanya visqué situacions que han vorejat l'absurditat en més d'una ocasió, amb casos que anirien des de la "*conscripción general y desde la exención por tener una uña estropeada, hasta la filiación é ingreso en el Ejército de enanos, semi-tullidos, raquíuticos y semiciegos, como se vio en 1872, 1873 y 1874*"[2].

Al llarg de quasi 230 anys de duració del sistema de quintes, i fins arribar a l'exèrcit professional actual, han estat molts els joves que han prestat servei obligatori una gran part de la seva vida. Fixem-nos que entre 1808, any d'inici de la Guerra del Francès i el 2000, últim any vigent de l'assignació de destinacions (8 de novembre per als joves que s'incorporaren a files el 2001), hom calcula una xifra gens menystenible de més de quinze milions de mossos, els que haurien passat per les files de l'Exèrcit, aportant cada un el seu petit gra de sorra a la història d'aquesta institució. L'*Anuario Estadístico de España*, per exemple, per a la dècada de 1858-1867, xifra en

1.373.845 el nombre de mossos sortejats a les quintes, corresponent-ne a Catalunya un total de 144.399[3].

La presència a les quintes, suposava un canvi significatiu de vida. El jove deixava de ser considerat adolescent i es convertia en adult; del resultat del sorteig de quints, de la fortuna que pogués tenir, en depenia el seu futur. El número obtingut en el sorteig podia representar l'inici d'una llarga etapa, en la majoria de les vegades, tràgica per l'allunyament de la llar familiar, la impossibilitat d'un normal desenvolupament professional i, àdhuc, de contraure matrimoni.

L'entrada d'un jove en quintes va suposar al llarg de tot el segle XIX, el passaport a una situació d'inseguretat on les possibilitats de morir eren força elevades[4]. No podem oblidar que el XIX espanyol comença amb una gran crisi bèl·lica, la Guerra contra el Francès, també coneguda com Guerra de la Independència, i que es tancà amb una altra gran crisi, la de 1898, que va suposar la pèrdua de les últimes colònies ultra oceàniques: Cuba, *Puerto Rico* i Filipines. Només entre 1868 i 1898 l'Estat espanyol ha d'afrontar un total de set conflictes bèl·lics, on s'hi barregen una guerra civil com fou la tercera Carlinada (1872-1876), i tota mena de rebel·lions colonials, tres a l'illa de Cuba, dos a l'arxipèlag filipí i un altra a Melilla; també alguna aventura colonial asiàtica, sense conseqüències. Tot això, sense tenir en compte els constants pronunciaments militars, ja que entre 1814 i 1886 l'hispanista i expert en temes militars STANLEY G. PAYN te documentats fins a un total de 26 casos, acabant la majoria en fracàs. Aquesta constant bèl·lica comporta que diverses generacions, es veiessin immerses en un retrocés, com a poc, nefast, pel que feia a llurs possibilitats d'expansió laboral i formació cultural.

Les maneres d'esquivar el servei militar obligatori, van ser diverses, i no totes legals. En línies generals, i a l'empara de les lleis que regulen les quintes de l'últim quart del segle XIX, podem dir que hi havia dos grans grups d'al·legacions presentades, un primer que podríem anomenar per causes socioeconòmiques, i un segon que estaria relacionat amb qüestions físiques i de salut. Una altra via d'escapament, era la doble variant del substitut i/o la redempció en metèl·lic, i el fenomen del pròfug, del que pràcticament cap comarca catalana se'n va lliurar. Pensem que el 1884, el 19,08 % dels mossos que composaven el contingent de l'Exèrcit, van redimir la seva sort en metèl·lic, xifra gens menyspreable i menys encara si tenim en compte que estem parlant d'un any dels pocs en que el país estava en pau, ja que la primera Guerra de Cuba havia conclòs amb la Pau de Zanjón, també havia finalitzat la *Guerra Chiquita*, la última carlinada havia cremat els darrers cartutxos i l'afer de la Guerra de Melilla encara estava a anys vista.

Les Guerres colonials

Els anys finals del segle XIX, vindrien marcats per un període bèl·lic que durà més de tres anys, i que va suposar per a l'Estat espanyol, amb el Tractat de París signat el 10 de desembre de 1898, la pèrdua de les últimes possessions a Ultramar. El 24 de febrer de 1895, aprofitant l'inici del

Carnaval, a Cuba els rebels encetaren una nova, i en aquest cas definitiva, campanya militar per la independència. Un any i mig després, el 23 d'agost de 1896, seria la segona possessió espanyola en importància, Filipines, la que s'aixecaria en armes contra la metròpoli. A partir d'aquest moment, conviuen dues guerres distanciades l'una de l'altre: més de 7.000 kms., en el cas de Cuba, i més de 12.000 en el cas de l'arxipèlag filipí[5].

Els enfrontaments al Carib i al Pacífic, suposaven manta expedicions de joves fills de la pàtria, amb destí a caure devorats per la guerra d'unes autoritats polítiques, que no semblaven tenir molt clar què n'havien de fer amb les colònies, llevat que les havien de retenir fins a les últimes conseqüències. El 3 de juliol de 1891, en el Congrés dels Diputats i adreçant-se als autonomistes cubans, per tal de deixar ben clara la postura del Govern, **Antonio Cánovas del Castillo**, llavors president del Consell de Ministres, s'afermava en la postura: *"porque es preciso que tengáis la seguridad de que ningún partido español abandonará jamás la isla de Cuba; que en la isla de Cuba emplearemos, si fuese necesario, el último hombre y el último peso"*[6]. Els anys passaren, però la postura del Govern fou immutable. A **Cánovas**, principal artífex de la Restauració borbònica, va correspondre l' "honor" d'assumir la paternitat del plantejament. A **Práxedes Mateo Sagasta**, opositor polític i segon gran home de la Restauració, correspongué, anys més tard, recuperar aquest discurs immobiliari, aquest cop en un hemicicle diferent, el Senat, on va llegar a la posteritat: *"Al creerla enflaquecida y debilitada, los enemigos de la Patria en Cuba se han llevado un grandísimo chasco, porque la Nación española está dispuesta á sacrificar hasta la última peseta de su Tesoro y hasta la última gota de sangre del último español, antes que consentir que nadie le arrebatase un pedazo siquiera de su sagrado territorio"*[7].

L'esclat bèl·lic activà novament la dinàmica d'enviaments de tropes, nous allistaments en massa i més sang vesada en nom d'una unitat nacional que ja estava tocada de mort feia anys. La primera de les tres expedicions va salpar solament uns dies després de l'alçament cubà, el 3 de març de 1895, a bord dels vapors extraordinaris *Santo Domingo*, *Alfonso XIII* i *Antonio López*, des de Cadis, Barcelona i València, respectivament, amb un total de 3.361 homes, dels quals, 11 eren caps, 111 oficials i la resta tropa. Entre aquesta data i el primer dia de 1897, hauran deixat la península més de 170.000 homes en qualitat de tropa, 6.017 en qualitat d'oficials, i 651 en qualitat de caps, amb 40 generals. Pel que fa a les Filipines, el Govern es veié obligat a reaccionar davant l'aixecament militar d'agost de 1896, i entre setembre i desembre, envià 15 expedicions compostes per un total de 6 generals, 686 caps i oficials, 625 sergents i més de 23.800 homes com classe de tropa.

L'esforç català

Catalunya no va quedar al marge d'aquest descomunal moviment de tropes. En els quatre anys que durà l'episodi bèl·lic finisecular (1895-1898), i segons dades oficials, els catalans van contribuir a l'Exèrcit espanyol entregant als sorteigs de quintes més de 46.300 joves, la majoria

dels quals foren destinats a Cuba, altres molts a Filipines, i uns quants menys a *Puerto Rico*, la tercera de les colònies que es perdria abans d'acabar el segle. Però la contribució de Catalunya no es va limitar a les quintes. La Llei de Reclutament i Reemplaç de l'Exèrcit de 1885, establí en el seu article 150 que en temps de guerra o quan per raons extraordinàries fos indispensable un augment imprevist de la força de l'Exèrcit, el Govern, a través del Ministeri de la Guerra i d'acord amb el Consell de Ministres, podia mobilitzar tots o part dels cossos actius que estimés convenient, cridant a files als soldats de la reserva activa corresponent^[8]. I això féu el Govern, cridar a files als reservistes de 1891, amb destí a l'illa de Cuba. Aquesta decisió desencadenà un profund malestar entre la població, succeint-se diversos incidents en alguns punts geogràfics del país, que van estar molt a punt de ser considerats motins: Mataró (Barcelona), Haro (La Rioja), etc. Tal volta per aquesta situació de pressió, les autoritats polítiques optaren per pensionar els familiars dels mossos incorporats a files, amb 50 cèntims diaris.

Però la situació es va complicar a Cuba, i el Govern es veié en la necessitat d'acudir a més reservistes, tan solament un any després, i novament invocant la Llei. El Ministeri de la Guerra establí a través d'una Reial Orde Circular la crida a files dels 14.968 reclutes excedents de quota del reemplaç de 1893, corresponents a totes les zones de la Península i Illes Balears. A les zones de reclutament catalanes, els corresponien els contingents que mostra el següent quadre:

Zona de Reclutament	Cap de la zona	Mossos cridats
Núm. 4	Mataró	234
Núm. 24	Girona	261
Núm. 33	Tarragona	260
Núm. 39	Manresa	207
Núm. 46	Vilafranca del Penedès	195
Núm. 51	Lleida	291
Núms.	Barcelona	300
TOTAL.....		1.748

El cost humà del conflicte

El cost en vides d'aquestes últimes guerres colonials, fou molt significatiu, terrible des de l'enfocament humà de la contesa. L'índex de mortalitat entre la tropa era elevadíssim, motivat, entre d'altres causes, per la curta edat de la tropa, la majoria per sota dels 22 anys, l'alimentació escassa i de mala qualitat, i sobretot, les condicions higièniques i sanitàries, pèssimes i molt precàries. En força ocasions, els joves havien d'efectuar marxes de dies sencers, en unes condicions lamentables, situació dolorosa que no és difícil trobar reflexada a la premsa de l'època, ja que es publicaven cartes dels soldats enviades als familiars, en les quals els explicaven la situació. La tropa havia de marxar per camins enllotats i coberts de fang, amb l'aigua i el fang fins els genolls, o veure's exposats a un sol tòrrid que augmentava exponencialment el risc de

contraure malalties tropicals i sofrir alteracions del sistema nerviós pel desgast físic i moral al qual eren sotmesos.

Les dades que podríem aportar a l'anàlisi del cost humà d'aquestes guerres colonials són diverses, podem trobar-les en fonts tan diferents com la premsa de l'època o el mateix Butlletí Oficial de l'Estat, llavors la *Gaceta de Madrid*. El diari barceloní *La Vanguardia*, en la seva edició de 5 de juliol de 1896, es referia a uns partits sanitaris d'un doctor **Losada**: "*la mortalidad por enfermedades comunes, y especialmente fiebres palúdicas y disentería, es de 89 por 100*"[9]. Altres dades, les trobem al diari d'Almeria *La Crónica Meridional*, que el 29 de febrer de 1896 publicava les baixes en campanya des d'1 de març, i relacionava 3.877 morts, dels quals 286 ho foren al camp de batalla, 119 malferits, 282 per malalties comuns, i 3.190 pel vòmit[10].

Les baixes a l'Exèrcit de Filipines, no foren menys significatives. Citant fonts oficials, el diari barceloní *La Dinastía*, informava el 2 d'abril de 1897 que des del 30 d'agost de 1896 fins al 28 de febrer de 1897, les baixes ascendien a 5 caps, 21 oficials, 234 soldats morts, i a 13 caps, 39 oficials i 368 soldats ferits[11].

Com podem veure, són moltes les aproximacions fetes per quantificar el cost en vides humanes de les guerres colonials finiseculars. Nosaltres ens centrem en la informació que dóna una font específica, consultable a través de la Xarxa: *La Gaceta de Madrid*, orgue del Ministeri de la Guerra que, entre març de 1896 i juny de 1900, publicà un total de 174 llistats, corresponents a d'altres tants que trametia el capità general de Cuba, amb els noms, lloc i dia de naixement, arma o cos al que pertanyia el difunt, grau militar, mort i causa d'aquesta. A base de la informació que aquesta font proporciona, comptem amb l'excel·lent treball del doctor P.PASCUAL, que n'efectua una detallada anàlisi, i conclou amb la xifra total de morts de 44.389. D'aquesta xifra, un 6'98% corresponia a morts en combat, mentre que les defuncions per malaltia serien més del 93%; una petita part, corresponia als casos de desaparició, suïcidi o afusellament[12]. Els 44.389 morts a la Guerra de Cuba, representen el 22'2% del total de la tropa enviada allí (220.000 homes).

També de les Filipines existeixen llistats publicats per la *Gaceta de Madrid*, citant fonts del Ministeri de la Guerra, però la fiabilitat dels mateixos és qüestionable, ja que només se'n van publicar un total de 23, a partir del 16 de novembre de 1898 i fins el 26 de setembre de 1899, no sabent si per desídia de les autoritats, o per que no hi havia baixes de les que donar part. Aquests llistats sumen la xifra de 2.765 baixes. Marginant (amb santa paciència) les corresponents a Catalunya ens en trobem un total de 414: 168 de la demarcació de Barcelona; 96 de la de Girona, 64 de la de Lleida i 86 de la de Tarragona. Cal insistir que la fiabilitat d'aquests llistats no és pas la mateixa que la corresponents als de Cuba i *Puerto Rico*.

Sí que, en canvi, sembla saber-se amb exactitud el nombre de soldats malalts repatriats de Filipines a Espanya, un total de 2.478[13]. Ja hem comentat les penoses condicions sanitàries a

l'Exèrcit espanyol en aquella època; el mateix Ramón y Cajal, oficial de sanitat a la primera guerra de Cuba, també anomenada Guerra Llargu, ho va denunciar en més d'una ocasió.

El major trasllat transoceànic de soldats

Hem vist en el decurs d'aquest treball, com les últimes guerres colonials d'Espanya, a finals del segle XIX, van suposar un allau d'esforços, sacrificis i disgusts per a tots i cada un dels pobles, ciutats i viles de l'Estat espanyol, i, per tant, també per Catalunya. Hom calcula que aquestes guerres van mobilitzar l'astronòmica xifra de més de 250.000 soldats, dels quals, més de 220.000 van ser desplaçats a Cuba. Mai no s'havia dut a terme tal moviment de tropa per cap potència colonial, és més, hauríem d'esperar a la II Guerra Mundial per veure com havia de ser, la primera maquinària bèl·lica de l'Era Atòmica, els Estats Units, qui ho podia repetir i superar en nombre.

Aquestes guerres colonials, no van ser gens convencionals, a base de grans batalles, amb pèrdues humanes en ambdós bàndols. Va ser guerres contra els elements, en particular contra el clima tropical. No és estrany trobar entre els manuscrits de l'època comentaris relatius al dany que produïa el clima entre les tropes espanyoles. **Máximo Gómez**, general en cap de les forces revolucionàries cubanes, es referia als seus millors generals tot dient que eren els mesos de juny, juliol i agost, quan el clima és més cruent a l'illa. Quelcom similar succeí a Filipines, els efectes del clima es deixaren sentir significativament, ja que van demancar la capacitat de resposta de les tropes, actuant clarament a favor dels indígenes, els quals per la seva naturalesa ja s'hi havien aclimatat.

Val a dir, per acabar, que el final d'aquestes guerres va ocasionar una crisi sense precedents a l'Estat espanyol. El 98 es va deixar sentir des del primer moment amb l'arribada als ports espanyols de vaixells plens de soldats malalts, famèlics, en condicions llastimeres, desenes de milers de joves arribaren en una situació més que deplorable. Hom calcula en més de 100.000 els joves que van tornar, però no se sap el llast humà que van deixar pel camí els vapors de la Transatlàntica encarregats de les repatriacions, doncs, molts malalts moriren durant el trajecte i llavors eren sistemàticament llençats a la mar per evitar mals majors.

El cost econòmic

El soldat de quinta complí, donà la vida per uns territoris que se sabia que s'acabarien perdent, però la poca o nul·la visió d'una classe política engegada per una opinió pública manipuladora, i per unes elits econòmiques dependents de la denominada "Perla de les Antilles", la convertí en culpable. Com molt be va dir **Cánovas**, Cuba, i per extensió les colònies, mereixien gastar "*hasta el último hombre y hasta la última peseta...*". No s'arribà a esmerçar l'últim home, però s'hi feia camí. Pel que feia al cost econòmic, també va ser molt alt. El febrer de 1899, amb motiu de la

desaparició del Ministeri d'Ultramar, el ministre **Romero Girón** exposava, a la Llei d'Estructuració del personal del Ministeri a Madrid, el cost econòmic de la triple guerra: a Cuba i Puerto Rico, s'hi van esmerçar 1.952.708.413,85 pessetes, i a Filipines una quantitat irrisòria, comparada amb l'anterior: 129.566.072,75 pessetes. Tot sumat, dona una xifra total de despesa de: 2.082.274.486,60 pessetes[14], recorde-m'ho, en una època en la qual amb tan solsament un duro diari, hom podia viure sense que li faltés de res.

[1] Hem tingut ocasió, recentment, de tocar aquesta temàtica a: CIFUENTES PEREA, JOSÉ LUIS. "Constantí 1895-1898. Cuatro años de quintas". *Estudios de Constantí*, 24 (2008) 21-65.

[2] Citat al *Manual de Quintas, comprende la Ley de reclutamiento y reemplazo de 11 de julio de 1885, modificada por la de 21 de agosto de 1896, el reglamento para su ejecución, el cuadro vigente de defectos físicos y su reglamento, todo precedido de una reseña histórica, anotado, concordado y comentado extensamente y seguido de una amplia sección de formularios y de un apéndice con la ley de 17 de agosto de 1895 é instrucción de 16 de diciembre siguiente para el reglamento y servicio militar en los buques de la armada*. 7ª, ed. Madrid: El Consultor de los Ayuntamientos y de los Juzgados Municipales, 1897, p. 9.

[3] *Anuario Estadístico de España 1866-67*. Madrid: Dirección General de Estadística, 1870, p. 264-265.

[4] L'exposició prèvia de l'apartat "IV Ejército" de l'*Anuario Estadístico de España* de 1888, informa que l'any 1884, que serveix de base per a l'estadística que presenta, van ser assistits als hospitals militars o civils-militars, el 58,07 % dels homes que composaven la classe activa, y que el període de permanència allí, s'estimà en 24'69 estances per terme mig.

[5] Sobre aquestes guerres, cal citar l'obra dels professors ELORZA, ANTONIO y ELENA HERNÁNDEZ SANDOICA. *La guerra de Cuba. 1895-1898. Historia política de una derrota colonial*. Madrid: Alianza, 1998, manual d'imprescindible consulta si hom vol fer-se una mínima idea d'allò que va suposar l'episodi de la pèrdua de Cuba i la guerra entre 1895-1898. També la de l'historiador cubà MORENO FRAGINALS, MANUEL. *Cuba/España, España/Cuba, Historia Común*. Barcelona: Crítica, 1996, vital per entendre el conflicte. Pel que fa a les Filipines, vegeu l'obra de MAS CHAO, ANDRÉS. *La guerra olvidada de Filipinas. 1861-1898*. Madrid: San Martín, 1998, on l'autor, un militar d'alta graduació, omple una llacuna historiogràfica al donar una visió global de les campanyes desenvolupades a l'arxipèlag filipí, amb molta informació sobre l'organització de l'exèrcit espanyol. També resulta excel·lent la lectura de CASTELLANOS ESCUDIER, ALICIA. *Filipinas. De la insurrección a la intervención de EE.UU.* 1896-1898. Madrid: Sílex, 1998.

[6] *Diario de Sesiones de Cortes, Congreso*, 1891 (1891), p. 27-97.

[7] *Diario de las Sesiones de Cortes, Senado*, 1895, 8 de març de 1895, p. 1427. Disponible a: <http://www.senado.es/historia/senadores/index.html>,

legislatura de 1894-95, orador: Práxedes Mateo Sagasta y Escolar.

[8] *Ley de Reclutamiento y Reemplazo del Ejército*, d'11 de juliol de 1885, art. 150. *Gaceta de Madrid*, 13 de juliol de 1885, p. 122.

[9] *La Vanguardia*, núm. 4.728 (5 de juliol de 1896), p.6.

[10] *La Crónica Meridional*, núm. 10.799, any XXXVII (29 de febrer de 1896), p. 1.

[11] *La Dinastía*, núm. 6.138, any XVI (2 d'abril de 1897)

[12] PASCUAL, PEDRO. *La Prensa de España, Cuba, Puerto Rico y Filipinas y las guerras de independencia (1868-1898)*.

<<http://www.ucm.es/info/cec/al/encuentr/areas/historia/3h/prescuba.htm>>

[13] FLORES THIES, JESÚS. "Los repatriados de Filipinas". *Militaria. Revista de Cultura Militar*, Madrid, 13 (1999) 59-75: 68. Disponible en Xarxa a: <<http://www.ucm.es/BUCM/revistas/amm/02148765/articulos/MILT9999110059A.PDF>>

[14] *Gaceta de Madrid*, núm. 42, d'11 de febrer de 1899, p. 539-541.

<<http://www.boe.es/datos/imagenes/BOE/1899/042/A00539.tif>>, i <http://www.boe.es/datos/imagenes/BOE/1899/042/A00540.tif>

EL PERSONATGE:

[3/1/7+1]

Eusebi Pelegrí i Camps. Doctor en farmàcia (1842- 1918)

Jordi Morant i Clanxet

Publicista

Portal del Carro, 5è, 2^a (43.003 – TARRAGONA)

Aquest tarragoní que arribà a ser cap del Laboratori Central de Farmàcia Militar, nasqué el 14 de desembre de 1842, essent fill de **Josep M. Pelegrí i Llauredó** i de **Francesca Camps i Ribé**. Fèu el batxillerat a l' Provincial de Tarragona, i després cursà estudis de farmàcia a la Universitat de Barcelona, on es llicencià el 21 de juny de 1864.

Carrera militar i destinacions

L'11 de febrer de 1865 entrà com a ajudant de la 2^a. Subdivisió de Farmàcia Militar, essent destinat voluntari a ultramar; seguint l'escalafó farmacològic, esdevingué inspector de 1ª classe. La seva trajectòria professional la inicià als hospitals militars de Vigo (11 de febrer de 1865) i de Figueres, on

romangué fins el 31 de febrer de 1866. Enquadrat dins del Cos Central de Farmàcia Militar, **Pelegrí Camps** fou secretari de la seva direcció general, i creà el Servei de Milícies Militars, fet que li valgué un rellevant prestigi en el sí de l'estament farmacèutic militar.

Doctorat per la Universitat de Madrid, el gener de 1869 passà a les Illes Filipines, al costat del també tarragoní **Lleó Alasà**, intendent general. Fins el 18 de maig següent serví al Centre Hospitalari de Manila, i posteriorment es dedicà a l'ensenyament de les seves disciplines, essent catedràtic de les assignatures en matèria farmacèutica que tractaven en especial dels regnes de la naturalesa mineral, vegetal i animal, mostrant exercicis pràctics de determinació i

classificació d'elements farmacològics i fent operacions a la Reial i Pontificia Universitat de les Filipines. El 6 de juny de 1871 el capità general governador superior civil de les Illes el nomenà farmacèutic major. L'estada a l'orient pacífic finí l'agost de 1872, quan retornava a Barcelona.

Un cop desembarcat, fou destinat a Catalunya, concretament a Girona, fins el 1874, prestant serveis igualment a Lleida, Tortosa i Barcelona, sempre en hospitals. El 1875 prengué part en l'acció militar més important de la seva carrera, el setge de la Seu d'Urgell. Posteriorment degué passar a la demarcació de Tarragona, ja que l'any 1879 hi organitzà el Cos de la Sanitat Militar. Fins a 1887 va estar destinat als Laboratoris de Madrid, on alternava la seva activitat amb la de l'Hospital Militar. Allí fou nomenat cap del Laboratori Central Farmacèutic, passant novament a Farmàcia Militar fins l'agost de 1895.

Aquests anys **Pelegrí i Camps** estudià fórmules magistrals, creà medicaments per al Servei dels Hospitals i ambulàncies, confeccionà programes d'oposicions al Cos i establí el reglament medicofarmacèutic de l'exèrcit, a més de lliurar-se a una intensa activitat editora. Tot plegat, li va valdre, per part del jurat de l'Exposició Farmacèutica Napica de 1882, la Medalla de Plata i el Premi de la Secció Bibliogràfica Militar de la *Gazeta de Sanidad Militar*. L'any 1893 va ser nomenat col·legiat de

Mèrit del Col·legi de Farmacèutics de Madrid.

Producció científica

Al llarg de la seva carrera, **Eusebi Pelegrí i Camps** no deixà de publicar, escrivint a les memòries anuals què eren i què representaven les farmàcies militars, però sobretot al respecte d'elements i substàncies químiques o altres dissertacions científiques i investigadores en el camp de l'apotecaria. De la seva estada a les Filipines són treballs com: *El elemí de Manila*, *El Bucubajai*, *Tomanaca de Filipinas*, *Igasura o Haba de San Ignacio*, *Portuza de Pita*, *El origen del bálsamo gurguin* o *Apuntes acerca de la farmacología y materia médica de las Islas Filipinas*. Un cop tornat a la península publicà *La Farmacia Militar del Ejército Español y sus servicios durante el ejercicio de 1884 a 1885* (Madrid, 1885)(**PELEGRÍ [1886]**), memòria històricodescriptiva, “adicionado è ilustrado con numerosos estados y cuadros comparativos, demostraciones y datos estadísticos de verdadero interés”[**La IEA, XXIII, 22-06-1885, 390**]

També publicà multitud d'articles en prestigioses revistes del sector com la *Revista farmacológica* o *El siglo de Calderón y la Ciencia*. El títol d'algunes de les seves aportacions parlen prou del seu caràcter tècnic en matèria farmacològica: “Observación de las substancias orgánicas”, “La fuschina de los vinos y medios de combatirla”, “Observaciones acerca de la raíz de Zarzaparrilla y sus

resultados farmacéuticos”, o
“Higiene en los hospitales”, etc.

Classe al Mèrit Militar amb distintiu
blanc (1895), etc. L'any 1886 també

Finalment sabem que va traduir, almenys una obra mèdica, de l'italià, cosa que ens assabenta de la faceta políglota del nostre personatge([ROMEI \[1883\]](#)).

Distincions

Pelegrí i Camps fou, per la seva vàlua i personalitat, fins a una quinzena de vegades nomenat per a missions especials. Per la seva intensa activitat com a professional de la sanitat i per la satisfacció dels seus superiors pels serveis prestats, fou mereixedor de no poques condecoracions. Entre d'altres, cal destacar la Creu Roja del Mèrit Militar de 1ª Classe (1879); la Medalla de 1ª Classe al Mèrit Militar, amb motiu de les noces d'Isabel II; la Medalla d'Alfons XII (1880), per la seva actuació al setge de la Seu d'Urgell; la Creu d'Emulació Científica i Farmacèutica Nacional (1883); la Creu al Mèrit Militar amb distintiu blanc de 2^a. Classe (1886) pels serveis aportats i dedicació a l'erradicació de l'epidèmia de còlera; la Creu Blanca al Mèrit Militar de 2^a. Classe (1889) per la seva valenta actuació durant un incendi a l'Hospital Militar de Madrid; la Creu de 1^a.

El coronel Eusebi Pelegrí Camps.
Oli d'A.Peña. Museu de Farmàcia Militar (Madrid).
Fotografia de Santiago Gramunt i Arnavat.

fou nomenat comanador de número de la Reial Orde d'Isabel la Catòlica, pels serveis prestats a la direcció d'establiments hospitalaris, distinció aquesta que se li concedia lliure d'impostos.

El darrer homenatge

La personalitat d'aquest tarragoní no ha estat prou valorada, malgrat el seu brillant full de serveis i figurar en els principals diccionaris biogràfics del sector. El doctor **Pelegrí** havia estat habilitat del Cos de Sanitat quan es van perdre les colònies de Cuba i les Filipines. Així mateix, va obtenir graduació de coronel en cap dels Serveis Farmacèutics Militars de l'Estat. El seu talent revolucionà els anacrònics serveis farmacològics militars de l'època.

Va rebre el reconeixement merescut dels farmacèutics militars de Barcelona l'any 1917, i poc després se li féu un gran homenatge, aquest ja pòstum –donat que traspassà el mes de juny de 1918-, a la capital de l'Estat, en solemne sessió acadèmica. Anys més tard, el 24

d'octubre de 1942, per unànime acord del Laboratori Central de Farmàcia Militar de Madrid, va ser col·locat el seu retrat (ací reproduït) a la galeria de personatges il·lustres, i se'l nomenà Farmacèutic d'Honor, en consideració a haver estat un dels grans investigadors farmacològics de la institució. En representació de l'Ajuntament de Tarragona, hi assistí el llavors comandant de farmàcia **Joan Salvat i Bové**, que va fer un vibrant discurs biogràfic davant de la plana major militar farmacèutica.

El quadre està pintat a l'oli, fa un metre i mig d'alt per un altre d'ample, i actualment es conserva al Museu de Farmàcia Militar de Madrid, institució a la que agraïm les facilitats donades, així com també la gestió feta per l'amic **Santiago Gramunt i Arnavat**.

FONS I BIBLIOGRAFIA

AGMS = Arxiu General Militar de Segòvia. Expedient militar i full de serveis del Dr. Eusebi Pelegrí i Camps.
La IEA = *La Ilustración Española y Americana*.

FRANCÉS [1985]
FRANCÉS CAUSAPÉ, MARÍA DEL CARMEN. *Estudio Histórico de la Especialidad Farmacéutica en España*. Madrid: Universidad Complutense, 1985.

MUÑOZ [1994]
MUÑOZ CALVO, SAGRARIO. *Historia de la Farmacia en la España Moderna y Contemporánea*. Madrid: Síntesis, 1994.

DBBAFE [2003]

“Pelegrí Camps, Eusebio”, en: *Diccionario biográfico y bibliográfico de autores farmacéuticos españoles*. Madrid: Academia Nacional de Farmacia, 2003, VI, 66-70.

PELEGRÍ [1886]
PELEGRÍ Y CAMPS, EUSEBIO. *La Farmacia Militar del Ejército Español y sus servicios durante el ejercicio de 1884 a 1886*. Madrid: Impr. Vda. e hija de Gómez Fuentenebro, 1886, 173 p.

ROLDÁN [1935]
ROLDÁN GUERRERO, RAFAEL. *Bibliografía farmacéutica militar*. Madrid, 1935.

ROLDÁN [1958-1963]
ROLDÁN GUERRERO, RAFAEL. *Diccionario Biográfico y Bibliográfico de Autores Farmacéuticos Españoles*. IV. Madrid: Gráficas Valera, 1958-1963.

ROMEI [1883]
ROMEI, JOSÉ. *Manual práctico facilísimo acerca del análisis de la orina*. Apèndix de Cayetano Primavera i Nestor Prota-Giurleo; traducció de l'italià i anotacions de D. Eusebio Pelegrí i Camps. Madrid: Impr. Vda. e hija de Gómez Fuentenebro, 1883.

NOTÍCIES:

Conferències

Dins del Congrés “**Església i Guerra Civil**”, organitzat per l’Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, en col·laboració amb la URVT, la Biblioteca del Seminari i el Cercle d’Estudis Històrics i Socials del Camp de Tarragona “Guillem Oliver”, van tenir lloc entre els dies 25-27 del mes de febrer de 2009 un total de 18 conferències i una taula rodona sobre el tema, amb la participació de personalitats com: Santos Julià, Josep Sánchez Cervelló, Jordi Piqué Padró, Jaume Massó Carballido, Hilari Reguer Suñer, Joan Bada Elías, Albert Manent Segimon, etc., i d’altres catedràtics, arxivers i historiadors de renom. Les conferències van desenvolupar-se a la Sala del Paranimf, a l’edifici del Rectorat de la URVT, i van comptar amb nombrosa assistència de públic.

[<http://arxiu.historic.arquebisbattarragona.cat>]

A càrrec de Dolors Marín Silvestre, es va pronunciar el dia 30 de gener proppassat, la conferència “**La Setmana Tràgica. La revolta popular de 1909**”, a les 19:30, a la sala del castell de l’Arxiu Municipal de Reus, organitzada per aquest centre arxivístic, juntament amb Carrutxa.

A principis de febrer, i organitzat per l’ d’Estudis Vallencs, la capital de l’Alt Camp fou escenari d’un cicle de conferències dins de la Commemoració del Bicentenari de la Guerra del Francès. Dimarts 3 de febrer Antoni Moliner conferencià sobre “**Els catalans en la Guerra del Francès**”; dijous dia 5 de febrer, ho feia Manel Güell, amb el títol “**Demografia de guerra: el cas de Valls**”. Francesc Murillo, intervenia una setmana després, per parlar sobre la Batalla de Pont de Goi. Totes les conferències es van celebrar a les 19:30h., a la sala d’actes de l’IEV, c/ Jaume Huguet, 1.

[www.irmu.org]

Manel Güell ha pronunciat la seva conferència sobre “**Les misèries de la Guerra del Francès al Camp de Tarragona i a la Conca de Barberà**” itinerant i amb les degudes modificacions en cada cas, a: Montblanc (Museu Comarcal, Palau Josa, 16-05-2008); Barberà (Casal de Cultura, 07-12-2008) i Solivella (Ajuntament, 15-05-2009).

[MG]

Presentació de llibres:

Robert Fauria, Narcís Figueras i Joaquim M. Puigverd, van presentar, el passat dia 12 de desembre de 2008, el llibre de Jordi Bohigas Maynegre i Francesc X. Morales, *La Guerra del Francès a la Selva. L’impacte de l’ocupació napoleònica al món rural* (Girona: Consell Comarcal de La Selva / Centre d’Estudis Selvatans, 2008). L’acte va tenir lloc a Santa Coloma de Farners, al Saló de Plens del Consell Comarcal, a les 20h., i va ser organitzat pel Centre d’Estudis Selvatans.

[www.irmu.org]

El dia 11 de febrer de 2009, es va presentar a la llibreria Babel, de Castelló, el llibre de José Manuel Palomar i Nel·lo Navarro. *Símbols en el ferro. Corpus de municions de la Guerra Civil espanyola (1936-1939)* [Barcelona: Base, 2008].

[Aula Militar “Bermúdez de Castro” –Castelló–]

Exposicions:

Fins el 12 de febrer de 2009 la sala d'exposicions de la Casa Gòtica d'Argentona oferia l'exposició "**República! Castells i cartellistes (1931-1939)**", organitzada pel Centre d'Estudis Argentonins i l'Ajuntament.

L'exposició "**Quan ploviem bombes**", organitzada pel Centre de Documentació Històrica de la Garriga i l'Ajuntament de La Garriga, va romandre oberta al públic fins el 15 de febrer de 2009. L'acte commemorava el 70è aniversari del bombardeig de La Garriga.

[www.irmu.org]

Un Curs d'Història sobre la Guerra del Francès:

L' **d'Estudis Empordanesos**, va organitzar un curs d'història centrat en la Guerra del Francès, que es va impartir entre Figueres (Casino Sport) i Roses (Teatre municipal i la Ciutadella), el novembre i desembre de 2008. El curs, va consistir en mitja dotzena de classes magistrals, a càrrec de reconeguts acadèmics del sector: Michel Brunet, de la Universitat de Tolosa ("L'empire napoléonien et les nations", el 30/10/2008); Genís Barnosell, de la Universitat de Girona ("Quin nom, per a la 'maleïda Guerra d'Espanya'?", el 6/11); Maties Ramisa, de la Universitat de València ("L'Administració francesa i els seus homes", el 13/11); Mònica Bosch, de la UdG. ("Viure i pagar la guerra. Els efectes de la Guerra del Francès en la família i el patrimoni Carles", el 20/11), J.Bohigas, L.Serrano i M.Esteban (en la taula rodona "Recerques en curs sobre la Guerra del Francès, el 27/11), i Josep M. Fradera, de la Universitat Pompeu Fabra ("La Guerra del Francès: quan la paraula nació canvià de sentit", el 5/12).

[www.irmu.org]

Col·loqui sobre l'episodi napoleònic a Espanya:

Guerra de Ideas. Política y cultura en la España de la Guerra de la Independencia. Zaragoza, Organitzat per la "Institución Fernando el Católico", es celebrà a Saragossa els dies 27-29 de novembre de 2008 a la seu de la institució, plaça d'Espanya núm.2. Coord. per Pedro Rújula (*Universidad de Zaragoza*) i Jordi Canal (EHESS, París). L'interès dels organitzadors en aquest col·loqui va ser estendre els conceptes ideològics en els diversos àmbits de la vida política dels espanyols d'aquella època. D'aquesta manera es pogué copsar l'abast de l'aparell ideològic que acompanyava cada bàndol en guerra i també com es van posar les bases d'evolució política d'Espanya durant el segle XIX. Per estudiar-ho s'han buscat tres vessants: les idees, els espais polítics i els mitjans de difusió. Per desenvolupar els apartats esmentats s'invità un total de catorze ponents: Pierre Serna (*Institute d'Histoire de la Révolution Française*, París), Antonino De Francesco (*Università di Milano*), José Tengarrinha (*Universidade de Lisboa*), Mari Cruz Romero (Universitat de València), Demetrio Castro (Universitat Pública de Navarra), Juan López Tabar (Historiador), Carlos Forcadell (Universitat de Saragossa), Richard Hocquelllet (Historiador), Pedro Rújula (Universitat de Saragossa), Jean-Philippe Luis (*Université Blaise Pascal- Clermont Ferrand*), Javier Fernández Sebastián (Universitat del País Basc), Alberto Ramos (Universitat de Cadis), Marieta Cantos (Universitat de Cadis) i Emilio de Diego (Universitat Complutense de Madrid). És d'esperar que, amb el temps, podrem gaudir d'aquesta fructífera trobada d'historiadors i d'historiadores, a través de la publicació del col·loqui, alhora que incorpori i es recullin - com en alguna publicació ja s'ha fet-, les principals aportacions dels quatre debats que conclouen cada sessió.

[Núria Florensa i Soler]

Recuperació de patrimoni militar a les Terres de l'Ebre:

Les administracions meridionals catalanes han anunciat dues importants intervencions en obres de patrimoni militar. El Consell Local de Patrimoni Cultural de Tortosa es va mostrar disposat a afrontar la redacció del pla director de les muralles. Ja s'ha adjudicada l'obra de restauració del tram de muralla medieval de la torre de Célio; també la propera rehabilitació del fortí del Bonet. El Departament de Cultura està finançant, a més, els treballs de restauració de les dues torres medievals de Campredó que operaven com a punts de vigilància del trànsit fluvial de l'Ebre: la Torre de Campredó (s. XV) i la del Cargol (s. XIII). El següent exercici, un taller d'ocupació serà l'encarregat de l'adequació de l'entorn.

[*Diari de Tarragona*, de 28-10-2008, 19]

El somni igualitari. Manifest a favor de l'exhumació de les fosses comunes:

Reunidas en Barcelona las entidades: Asociación por la Recuperación de la Memoria Histórica en Aragón, *Associació per a la recuperació de la Memòria Històrica de Mallorca*, Asociación Andaluza Memoria Histórica y Justicia, Asociación para la Recuperación de la Memoria Histórica de Valladolid, *Fòrum per la Memòria del País Valencià*, Confederación General del Trabajo, Asociación para la Recuperación de la Memoria Histórica de Aguilar de la Frontera, Asociación por la Recuperación de la Memoria Histórica de Arucas (representación delegada en ARMH de Cataluña) y *Associació per a la recuperació de la Memòria Històrica de Catalunya*, han acordado lo siguiente:

1. Manifestar nuestro desacuerdo absoluto con la decisión de la Sala de lo Penal de la Audiencia Nacional y con el posicionamiento de la Fiscalía, que en lugar de perseguir a los criminales lo hace con las víctimas que con estas decisiones vuelven a ser agredidas una vez más.

2. Exigir al Gobierno del Estado que adopte las decisiones oportunas para paralizar la actuación de la Fiscalía y proceder a la exhumación de las fosas comunes, a la identificación de los cuerpos y a la reparación de las víctimas.

Barcelona, 15 de noviembre de 2008.

LA CTTA

"Los ardides de la guerra son secretos y los franceses vengativos..."

Arxiu Municipal d'Hondarribia, E., negoc. 5, sèrie II, "Guerras".

GAL·LOFÒBIA

França i els francesos, han estat, al llarg de la nostra Història, els grans i sempiterns enemics militars dels catalans. Des

[Els catalans avorreixen els francesos, però]: "Y si aora los buscan no es por maior bien, sinó por menor mal..."

BNM, Ms. reg. 2.371 (1640), f. 241.

de que Catalunya se n'independitzava amb el tractat de Corbeil, a mitjans s. XIII, les guerres, incursions, invasions i ràzzies, s'han succeït secularment, més encara en territori immediat de frontera. Per això, més d'un contra dels francesos, o de país. Comencem amb una actes del Consell sofrissin la invasió i setge el de la duquessa vídua de novembre de 1640, quan retreia a les autoritats catalanes, que s'haguessin llençat als braços de França. Acabem, finalment, amb una dita d'un full volander, també de 1640. Els danys que el país veí ha causat als catalans, segur que han donat per omplir pàgines senceres de dites i retrets. Això en vol ser una mostra minsa i concisa.

"Ten al francés por amigo, no lo tengas por vecino..."

FAREAL GUSENO. *Salsas recuperada*. Barcelona: S. y J. Mathevad, 1640.

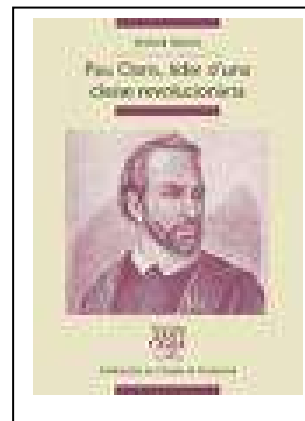
comentari despectiu hi ha hagut llurs intencions envers el nostre frase extreta d'un avís dins les d'Hondarribia, poc abans que 1638. Seguim amb unes paraules Cardona als seus fills, el

RECENSIONS:

[Nombre de notes / Nombre de centres documentals consultats / Nombre de bibliografia citada
(+ hemeroteca) + acceptable, ++ bó, +++ excel·lent, ++++ extraordinari]

SIMON I TARRÉS, ANTONI. *Pau Claris. Líder d'una classe revolucionària*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008 (Biblioteca Abat Oliba, 285), 477 p.

[228/11/220 ++++]

Escriure sobre un personatge cabdal de la nostra història, del qual se n'ha escrit molt i ara es publica una altra biografia, pot semblar, en un primer moment, reiteratiu. Però quan ens trobem amb la ploma de l'historiador ANTONI SIMON I TARRÉS, amb un conjunt ampli de fonts i bibliografia diversa, ens congratula la seva magna obra. A més, el llibre està ben editat, com ens tenen ben acostumats les Publicacions de l'Abadia de Montserrat i inclou un índex onomàstic, índex que ens regategen algunes editorials per estalviar, tot i que en molts casos resulta indispensable.

L'estudi - com el mateix autor ens explica - clou una trilogia al voltant de la Guerra de Separació de la Monarquia Hispànica, formada per: *Els orígens ideològics de la Revolució Catalana del 1640* (Barcelona, 1999), i *Construccions polítiques i identitats nacionals. Catalunya i els orígens de l'estat modern espanyol* (Barcelona, 2005).

L'autor ha dividit la biografia de Pau Claris en dues parts, amb una introducció i una recapitulació final. En la primera part s'analitzen els enfrontaments de Catalunya amb la Monarquia hispànica, des de les torbacions dels anys 1587-1593 fins a la guerra de 1640. Es destaca el fet que la població catalana abominava de participar en les guerres de la Monarquia i com es va anar forjant una classe dirigent cada cop amb menys recompenses i més allunyada dels interessos de la Corona. Alhora, un conjunt de personatges, vinculats a les institucions del país va anar adquirint un protagonisme creixent, i entre ells sorgeix la figura de Pau Claris, de la qual el professor A. SIMON glossa també el seu entorn familiar i el dels seus més estrets col·laboradors en les tasques de govern. Això ho duu a terme amb un treball prosopogràfic basat en abundats fonts bibliogràfiques i documentals, entre les quals cal destacar l'aportació dels arxius notariais a fi de reconstruir les xarxes familiars que formaven el nucli principal de la família i de la classe dirigent catalana al voltant del qui fou president de la Generalitat. Segons l'autor la majoria dels vint-i-set noms del nucli revolucionari del 1640, dels quals ha seguit la seva trajectòria, formaven part de l'oligarquia urbana barcelonina (p.167).

La part segona del llibre es desenvolupa als anys 1638-1641, decisius per a la classe revolucionària que va dirigir Claris i que va conduir Catalunya irremediablement a una revolució i a una guerra. Al nostre parer, els historiadors catalans no hem de tenir el "complex d'Elliott", i quan tractem qualsevol aspecte dels antecedents o de la mateixa Guerra dels Segadors, no hem de defugir de comparar-nos amb ell. Aquest gran hispanista, en un altre temps i amb uns mitjans diferents va desenvolupar el tema, amb

metodologia històrica científica, i, en conseqüència, va aportar la seva bona interpretació de la guerra. Han passat els anys, i per això, és innecessària la comparació entre els dirigents citats per ELLIOTT i els proposats per SIMON I TARRÉS (p. 83), quan entremig dels dos, ja altres historiadors, evidentment, també havien dit la seva... Ens hem de desempallegar tots nosaltres del "*complex d'Elliott*": la seva obra/obres són importants, però com pugui ser indispensable llegir, per a aquesta guerra, a C. PUJOL I CAMPS o a JOSEP SANABRE, bons historiadors clàssics i bàsics, però amb els quals no ens comparem explícitament. A l'autor no li calia demostrar la grandesa del seu llibre i l'enriquiment que ha fet a la història de la revolució catalana, ANTONI SIMON té la generositat dels grans historiadors que saben llegir, seleccionar, i no fer passar per propi el que és d'altres, per això, ens ha regalat notes a peu de pàgina molt rigoroses, però concretes bibliogràficament, com sempre haurien de ser.

D'altra banda, l'autor ens ofereix un bon recull de versions sobre Pau Claris, apuntant les tendències ideològiques i polítiques dels escriptors (p. 98 i s.). D'aquesta manera el lector pot modelar la seva pròpia imatge del personatge biografat. En canvi, mostra tebior en la interpretació sobre les primeres negociacions entre els catalans i els francesos, donant com a dates d'inici les que explícitament consten en la bibliografia que ha consultat, tot deixant-se portar per les fonts oficials catalanes: no l'hem convençut... llàstima!, però això no és tema de ressenya.

Finalment, compartim la idea (que ja va apuntar SANABRE) de l'enverinament de Pau Claris, però no estem d'acord a veure els mateixos protagonistes del més que probable assassinat polític. Per A. SIMON la Cort de Madrid li va fer pagar la seva actuació en contra de la monarquia de Felip IV de Castella (p. 432), però al nostre parer, quan les tropes hispàniques havien fugit a la desbandada de Barcelona, a la batalla de Montjuïc, s'obria una nova etapa en la guerra i les relacions ja passaven per negociar amb Lluís XIII de França com a sobirà de Catalunya, i, per tant, de poc servia aquella revenja tan a deshora... En canvi, aquella mort sí que era del tot oportuna per als seguidors de la causa francòfila, la qual podia consolidar –com així ho va fer– la posició de govern efectiu sobre Catalunya amb menys dificultat i amb un bastió important fora del joc: sense Pau Claris. En conseqüència, sense testimoniatges, dades d'autoria directa o indirecta en aquells moments, considerem que més interessos tenien els francesos que els espanyols, els quals ja havien perdut la seva batalla, almenys la primera que pensaven ràpida i definitiva (comandats pel marquès de Los Vélez sobre la Ciutat Comtal, 26-01-1641).

El professor ANTONI SIMON I TARRÉS ens ha ofert una més que excel·lent biografia de Pau Claris, la qual en un futur serà, necessàriament, la base d'altres recerques, i també esdevindrà, com ja hem esmentat, indispensable per conèixer el seu entorn familiar i el de la classe dirigent de la revolució catalana. A més, enceta qüestions sobre diversos temes, d'algun dels quals jo mateixa he pogut, breument, polemitzar, i això només fa que enriquir la seva obra. Per tant, és un llibre molt complet i que ens feia molta falta per obrir nous debats.

[NÚRIA FLORENSA I SOLER
Doctora en Història]

[585/7/149 ++]

Antoni Sánchez Carrión

La Guerra del Francès a Lleida

La insubordinación leonesa contra Napoleón
y los graves consecuencias (1808-1814)

Prólogo de Manuel Llauger i Vall-Guàrdia

Poc després, el prefecte napoleònic Alban de Villeneuve (1812-1814) va fer-se càrrec de l'administració de Lleida, ciutat que com la resta del territori del Principat havia estat annexionada directament a França a principis d'aquell any. Tot i que Villeneuve va caracteritzar-se per un tarannà més pacífic i una voluntat modernitzadora, ja era tard per canviar la mala imatge dels francesos entre la població. El nou prefecte va ser l'artífex d'unes interessants memòries sobre el departament de les Boques de l'Ebre (segons la nova divisió territorial francesa), la capital del qual havia de ser Lleida, que a data d'avui es revelen com una bona font per al coneixement de la realitat de les comarques lleidatanes de principis del segle XIX. Mentrestant, però, la bona estrella

europea de Napoleó havia començat a mudar de signe. No és d'estranyar que a principis del 1814 el baró d'Eroles - un dels promotors del desastre de la voladura del polvorí de la Suda - es plantés davant de Lleida i aconseguís, el 14 de febrer, recuperar la ciutat. Per fi, després de gairebé quatre anys d'ocupació, Lleida s'alliberava de l'opressor jou napoleònic. El llibre es clou amb un últim capítol dedicat a l'estudi de les diferents conseqüències negatives que la Guerra del Francès representà per a la ciutat de Lleida.

[JOSEP MANUEL MARTÍNEZ PARÍS,
investigador associat al Departament d'Història de la UdL]

SUCHET, LOUIS-GABRIEL. *Memorias del mariscal Suchet, duque de La Albufera, sobre sus campañas en España, desde 1808, hasta 1814. Atlas*. Saragossa: Institución Fernando el Católico, 2008.

Edició facsímil de la de 1928, de les *Mémoires du maréchal Suchet, duc d'albufera, sur ses campagnes en Espagne, depuis 1808 jusqu'en 1814. Écrits par lui-même*. Atlas (París: Anselin, 1834), amb pròleg de Pedro Rújula.

Suchet fou un apassionat de la cartografia militar, i la última dècada de la seva vida, la va dedicar a elaborar planxes il·lustratives dels moments crucials de les seves batalles a la península. Va concebre les memòries per a ser consultades juntament amb els mapes, on concentrà la lògica geogràfica del seu relat. A través de 16 magnífics gravats, es reconstrueixen els teatres d'operacions on actuà entre 1808 i 1814, en el territori de la Corona d'Aragó, bona part de Catalunya, i Tarragona.

[MG: <http://ifc.dpz.es/publicaciones>]

BOHIGAS I MAYNEGRE; JORDI; MORALES; FRANCESC XAVIER GARCIA MORALES. *La Guerra del Francès a la Selva: L'impacte de l'ocupació napoleònica al món rural*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 2008 (Estudis i Textos; 11), 101 p. [164/10/* ++]

Al pròleg revisionista de l'última reedició d'un ja clàssic de la historiografia militar, el famós *El Ejército de Flandes y el Camino Español*, el professor GEOFFREY PARKER reconeixia que la gènesi de la seva obra es va veure influïda pel conflicte del Vietnam i la gestió de Robert McNamara al front del Pentàgon. Els problemes logístics i organitzatius de la maquinària guerrera ianqui van tenir una petjada gairebé inconscient a la ment de PARKER per tal de plantejar el seu discurs.

Jo el mateix puc dir de l'obra de BOHIGAS i MORALES. En l'actual context militar, un dels problemes que en major grau preocupen als estats majors són les operacions CIMIC (*Civil Military Cooperation*). És a dir, l'element civil dins els escenaris de conflicte. Si ells ho han volgut no ho sé, però la principal lliçó que es pot aprendre d'aquesta amena obra és que darrere les sigles *presentistes* de l'OTAN, els problemes que planteja la

guerra són d'antuvi els mateixos: represàlies contra la població civil per part de les tropes combatents, la qual cosa provoca desplaçaments, refugiats, etc. Sens dubte aquests aspectes estudiats per aquests historiadors, exposats a la segona part del llibre, són l'aportació més sucosa d'aquest ben il·lustrat treball. Seguint aquestes pàgines hom s'adona de com la guerra és un fenomen que es retroalimenta amb l'odi de tots aquells que la pateixen. Precisament les errades dels francesos a la conducció de les seves operacions CIMIC fou un dels aspectes que és al darrere del seu fracàs a Catalunya.

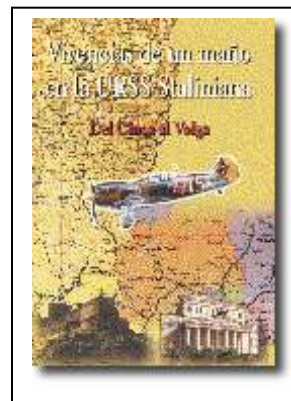
Un altre aspecte sorprenent, contràriament a la majoria de la historiografia produïda a Espanya sobre el conflicte, és el fet que el fil conductor dels esdeveniments militars són les operacions franceses. Això té una certa lògica no solament si es té present que fou aquest exèrcit el que va dur la iniciativa, sinó també pel fet que la seva actuació va ser, amb escreix, quelcom que avui s'oblida, la que va tenir unes conseqüències més funestes per a la població civil.

És per això que només em cal felicitar als seus autors.

[PABLO DE LA FUENTE. *Doctor en Història*]

ALTEMIR ALTEMIR, SEBASTIÁN. *Vivencias de un año en la URSS staliniana. Del Cinca al Volga. Informe a mis hermanos*. Valls: La Torratxa, 2007, 207 p.

Relat en primera persona de les vivències d'aquest veterà de la GCE i la IIGM al front de la URSS. De les moltes memòries publicades similars, aquesta es pot diferenciar en el fet que el protagonista va passar a la URSS i va servir a l'aviació soviètica, en escamots de sabotatge i, finalment, a la fàbrica de Gorki. La seva redacció és senzilla i honesta, intercalant les dades militars amb les personals, cosa que, a més de proporcionar al llibre un caire novel·lesc, te la virtut d'endinsar-nos en la vida quotidiana del voluntari que es va veure involucrat en dues de les pitjors guerres del segle XX, a milers de kilòmetres de casa.

S.ALTEMIR, no és escriptor ni historiador, però mostra un elogioble esforç per explicar totes les vicissituds viscudes aquells anys, consultant monografies del tema i mapes de les zones on fa referència, per tal de dotar de la suficient rigorositat el seu relat. Comença amb uns breus trets biogràfics sobre el seu origen, al poble aragonès d'Alins, l'esclat de la GCE, el seu ingrés a l'aviació, el març de 1938, el viatge a la URSS per aprendre a pilotar (acadèmia de Kirobavad), la vida i la formació que allí tenien i rebien dels soviètics, com es va viure l'inici de la IIGM a l'estepa, principals moviments bèl·lics per explicar l'avenç nazi i el contraatac rus, les coneixences personals que allí va fer, etc. Als últims capítols, barreja la tornada a Espanya amb un seguit de disquisicions particulars pròpies del discurs polític que es podia esperar d'un veterà que ha passat pels fronts de guerra pels quals ell havia passat.

L'edició del llibre, ja exhaurida, va ser, per exprés desig de l'autor, restringida a 200 únics exemplars i no comercialitzada, però es pot consultar íntegra a la web dels "*Halcones rojos*". Altemir, mai no ha deixat de creure i assumir les veritats del pensament republicà, igualitari i d'esquerres. Als seus 90 anys, viu retirat a Valls, amb el grau de coronel reconegut pel Govern Espanyol.

[MG]

L'Aula Militar “Bermúdez de Castro”, es presenta com una associació cultural constituïda per civils i militars que té com a finalitat el foment de l'estudi de la Història Militar de la província de Castelló, la contribució al seu coneixement i divulgació, la col·laboració amb les institucions oficials interessades, a més de la promoció d'un museu específic fomentant-ne les donacions, adquisicions i dipòsits de caràcter museològic, didàctic o bibliogràfic. El nom prové del governador polític i militar de Castelló Antonio Bermúdez de Castro, i el logo és la creu que Castelló va obtenir com a condecoració el 1837.

La interfície, a càrrec del webmestre José Antonio Abed, és de disseny i impecable. A la banda esquerra de la primera pantalla, figuren els botons que menen als diferents enllaços de la web. Un d'ells “Col·laboracions”, és una autèntica biblioteca digital que ofereix articles d'història militar de Castelló (una cinquantena), la majoria amb notes i/o bibliografia. Un altre és la “Libreria Digital”, un catàleg de 315 documents i publicacions escanejades que s'ofereixen en pdf, la majoria obres clàssiques d'HM del s. XIX, ‘joies’ bibliogràfiques i també números antics de revistes que van fer època. L'enllaç “Centre de Documentació”, vol ser el lloc on s'apleguen les memòries i dietaris militars, juntament amb bases de dades (p.e. els regiments d'infanteria espanyola, l'Estat Militar de 1755 i de 1805, el full de serveis d'Espartero, etc.). El Museu d'Història Militar de Castelló, és el tema d'un dels altres enllaços. Allí s'hi pot trobar tot allò referent a aquesta institució museològica depenent de l'Aula Militar, per conveni amb l'Ajuntament, que compta amb milers de peces, una quarta part magníficament exposada. Hi ha fotografies que inviten a la visita del centre, com ja han fet, des de 2003 quasi 4.000 persones. L'enllaç “Memorial”, és un monument de recordança als caiguts de Castelló en les darreres guerres nacionals, doncs, per a cada una d'elles consta la llista dels que hi van morir: nom i cognom, grau, lloc de naixement i data de mort. De la Guerra del Francès en consten 99, de la d'Àfrica (1859-1860), en consten 20, Cuba, Filipines i *Puerto Rico* se n'endugueren més de 850, la GCE, 450, etc. La secció de “Testimonis”, és això, el testimoni de militars de tots bàndols, amb documents escanejats i imatges per il·lustrar els relats; més de la meitat (7) són de la GCE. Especialment interessant és l'opció “Biografies”, on l'Aula ha animat a reconstruir les ressenyes biogràfiques de militars desconeguts, que van jugar el seu paper en els conflictes dins i fora de la península. N'hi ha dues dotzenes. “Bibliografia”, és un exhaustiu recull de 628 títols relatius a la HM de Castelló. “Galeria de fotos”, es compon d'un nombre ingent de retrats escanejats de castellonencs que han vestit l'uniforme des de que la tècnica fotogràfica permet plasmar-ne la imatge. El litoral valencià ha estat secularment frontera de guerra contra els pirates barbarescs, i per tant, la seva importància com a zona de conflicte la reconeix l'Aula Militar dedicant-li una secció, on s'hi poden trobar interessants transcripcions de pragmàtiques reials per a la defensa de la costa (les de 1597, 1629, 1643, 1650, 1673 i 1692), un informe de l'enginyer Antonelli i la Relació del Marquès de Mondéjar (1563 i 1574), les ordenances de 1576 i les de 1582, la visita del virrei de 1607, altres visites a les torres de defensa (1815 i 1870), un inventari de 1728, etc.

Des de 2004, l'Aula Militar organitza anuals Trobades de Reconstrucció Històrica Militar, la memòria de les quals, i tot allò que li és relatiu, es pot consultar a l'enllaç “Expohistòrica”. L'Aula Militar compta igualment amb una secció de maquetistes, que ha consolidat de fa set anys, una mostra de vaixells a escala les fotografies de les quals es poden veure a l'enllaç “Modelisme”. Hem deixat per al final la Gazeta de l'Aula Militar (“Gazeta”), una publicació de quatre pàgines que s'omple amb breus notícies d'HM, força interessants i sempre amenes. Al seu enllaç consten penjats els pdf dels 87 números que han aparegut des de novembre del 2001.

La web de l'Aula Militar “Bermúdez de Castro”, és mostra i bon exemple del què hauria d'haver en tota demarcació provincial. El grup d'entusiastes que la va fundar, han consolidat, amb pocs anys, una sèrie d'aspectes lúdics, però sobretot culturals i d'HM, que l'han convertida en un veritable referent a nivell nacional.

[MG]

CHECA, MANUEL. "Avance de inventario de las fortificaciones de la provincia de Tarragona". *Castillos de España*, 150-151 (juliol-setembre 2008) 64-79. 14 pàgines de graells on es relacionen totes les edificacions defensives de la demarcació tarragonina, amb especificació de: nom, localitat, tipus d'edifici, cronologia, estat de conservació i emplaçament. Són un total de 579 [MG]

GIMÉNEZ CHUECA, IVAN. "Legionarios. Los héroes de Roma". *Clío*, 83 (setembre 2008) 32-43. Article que concentra en les seves 11 pàgines els principals aspectes de la infanteria romana: classificació, enquadrament, composició, llesques, salaris, equipaments, piràmide de comandaments, vida quotidiana, disciplina, fugues, etc. Destaca importants punts com per exemple, el dels premis amb els quals motivaven els soldats en el combat, o que les baixes d'un exèrcit victoriós no solien passar del 5% del total dels efectius. Després de 20 anys de serveis, el legionari rebia terres a la colònia que ell escollia (a partir d'August), fins llavors depenien *clientelament* dels alts comandaments. Malgrat les victòries dels bàrbars en els darrers anys de l'Imperi, l'exèrcit romà va seguir sent la força de combat més disciplinada i efectiva del seu temps [MG]

VARA THORBECK, CARLOS Y MARÍA LUISA GARCÍA ARÁNGUEZ. "¡Cercados! Las normas de asedio". *La Aventura de la Historia*, 118 (agost 2008) 54-60. Compendi teòric dels procediments d'asedi a l'Edat Mitjana, que intercala l'obra d'Alfons X el Savi i de don Juan Manuel, amb la bibliografia anglosaxona de Maurice Keen. Incideixen molt en el factor del bloqueig (vitualles, missatges furtius, preus, intendència, els campaments dels assetjadors, l'aliment de les tropes, etc.), i són interessants les quantitats de queviures especulades per al manteniment de determinats nombres de soldats. Però, en canvi, no es dedica gaire a explicar tàctiques d'asedi, ni sobretot, als enginyers de setge o de batre o d'assalt, molt rics i imaginatius. No hi són, tampoc gràfics ni reproduccions ni esquemes, i les il·lustracions són de pena [MG]

CARDONA I COLELL, RAMON. "Aparició de restes inèdites del castell de Granyena, el primer assentament templar en terres catalanes". *Oppidum. Revista cultural del Solsonès*, 6 (2008) 33-46 [10/1/10 +]. Amb ocasió d'una intervenció arqueològica preventiva a les obres de rehabilitació d'un edifici per habitatges en el castell de Granyena, s'han pogut conèixer un seguit de

peces i estances pertanyents a un mas que conformava part del primitiu castell. S'acaba deduït que sota la superfície de l'actual pati del castell, "s'amaguen nombroses restes de l'antic castell templar i hospitaler, a l'igual que l'interior de les restants finques privades" [MG]

CLARAMUNT, SALVADOR. "Alfons V el magnànim. Sueño mediterráneo". *La Aventura de la Historia*, 122 (desembre 2008) 36-40. Els 550 anys que fa de la culminació de l'expansió itàlica són bona excusa per exaltar el perfil d'aquest sobirà castellà de Catalunya, educat a Medina del Campo, que es féu rei de Nàpols el 1443. No és fàcil condensar en 3 pàgines i mitja la vida i conquestes d'aquest Trastámara [MG]

GARCÍA CÁRCEL, RICARDO. "1640. 'Annus horribilis'". *La Aventura de la Historia*, 121 (novembre 2008) 110-114. Com "fracaso del reformismo centralizador", defineix l'autor la política del comte duc d'Olivares, política funesta que provocà directament dues rebel·lions que esquincaren la península d'orient a ponent. El 1640 aquestes dues rebel·lions convertiren la situació política hispànica, ja delicada, en una ruïna. Només alguna de les conclusions d'aquest autor, a tall d'epíleg, és prou racional [MG]

MATA, JORDI. "La primera guerra moderna"; CAMPRUBÍ, XEVI. "Tot un exèrcit contra Catalunya. Els abusos dels terços de Felip IV sobre la població civil"; CÒNSUL, ARNAU. "'Mori el mal govern.' De les sublevacions locals al conflicte nacional"; MARIMÓN, SÍLVIA. "Catalunya, esquarterada". *Sapiens*, 72 (octubre 2008 = Dossier *La Guerra dels Segadors*) 22-45. "La guerra dels Trenta Anys (1618-1648) es considera la primera guerra moderna a causa de l'ús massiu de l'artilleria, el nombre d'efectius mobilitzats, el sofriment de la població civil i la utilització de la propaganda impresa..." [Resum], adjunta un mapa polític d'Europa a tot color. El segon treball és un reportatge que repassa els enfrontaments entre militars castellans i pagesos catalans el 1640. Ben estructurat, toca ben bé tots els aspectes de la qüestió malgrat el seu sintetisme i bibliografia antediluviana. El tercer, és una síntesi de la pàgina sobre la Revolta de 1640, que té l'encert de deixar ben palès com i perquè va esclatar la revolta i com i perquè, d'aquesta, es va passar a la Revolució política contra la Monarquia hispànica. Hi ha ítems dels principals personatges i apartats interessants sobre la publicística i la cronologia del *Corpus de Sang* (a càrrec de Jordi Vidal Pla). Però es queden al tinter, dos punts

essencials com són la persecució dels jutges de la Reial Audiència i el paper que (intentaren) jugar el duc i la duquessa de Cardona. Fantàstica la reproducció que enceta el treball, sobre el setge final de Barcelona de 1651-1652. La última aportació fa un cop d'ull amb lupa a l'episodi del Tractat dels Pirineus, que significà l'esquarterament del Principat dels Comtats de Rosselló i Cerdanya, conseqüència de la pèrdua de la guerra contra França. S'exposen les excepcionalitats de Llívia i la creació d'una frontera política, la més veterana d'Europa (a càrrec de Joan Peytaví), i es contrasta la dinàmica a Catalunya amb el procés polític d'independència de Portugal [MG]

PUIG, LLUÍS M.;
CARLES RAHOLA.
Girona i Napoleó.
Girona: Curbet
Comunicació Gràfica,
S.L., 2008, 460 p.

"Carles

Rahola haurà passat a la història com a ciutadà exemplar, gironí apassionat, escriptor fecund i especialment pel seu ignominiós assassinat, el 1939, a mans de la repressió franquista. També serà recordat com historiador bàsic de Girona i les terres gironines, tractant sobretot de la Guerra del Francès, particularment sobre el que significà la dominació napoleònica de 1808 a 1814. Aquest llibre ofereix la compilació pràcticament completa, mai reeditada, del que va escriure el nostre escriptor sobre la defensa de Girona, l'ocupació francesa i la figura de Napoleó" [www.ccgeditions.com/index]

GRAU I PUJOL, JOSEP M. "Immigració masculina a Reus durant el trienni liberal a través del reclutament a la milícia nacional (1820-1824)". *Paratge. SCGHSVN*, 20/21 (2007-2008) 41-60 [10/2/10 ++]. El llistat dels voluntaris allistats a la milícia nacional, a Reus, entre 1820-1824, i també els registres parroquials de l'hospital de pobres, permeten a l'autor fer-ne una interessant anàlisi de llurs procedències geogràfiques i oficis, oferint bon exemple de com treballar bases de dades militars sota una òptica eminentment social. En nodrit annex al final, s'exposen les dades extretes dels documents consultats [MG]

ROVIRA I GÓMEZ, SALVADOR-J. *Els nobles del Baix Camp (segle XIX)*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 2008 (Rosa de Reus; 126), 268 p. [1.175/9/69 ++]. Expert en l'anàlisi de la noblesa meridional catalana d'època moderna, el professor Rovira i Gómez sempre procura incloure en les seves monografies seculars un apartat de la milícia, per tal de determinar la incidència que l'exercici de les armes va tenir en una determinada comunitat nobiliària local. El segle XIX fou una centúria convulsa i plena de conflictes bèl·lics, i Reus, una de les ciutats més grans i importants del país. El resultat és el d'una important participació de l'estament noble reusenc en la carrera de les armes (p. 254-256), estadísticament exposada en un quadre en el qual, llinatge a llinatge, es compten i percentualitzen els membres que van servir militarment. 19 de les 32 (6 de cada 10) famílies van ser cantera de (l'oficialitat de) l'exèrcit: Bofarull (29%), Dalmau (7%), Gavallda (7%), Guardiola (40%), Homdedeu (25%), Marc (45%), Miró (20%), Nicolau (31%), etc. Sobre el total, una tercera part dels militars nobles reusencs del s. XIX, procedien de tres famílies: Bofarull, Marc i Nicolau. Rovira i Gómez en comenta alguns casos particulars, en base als expedients aconseguits de l'arxiu militar de Segòvia, i també algunes interessants disquisicions generals sobre l'estament i el servei d'armes [MG]

ENGEL, CARLOS. "La evacuación de los súbditos alemanes, en la Guerra de España". *Ares*, 6 (gener-febrer 2009) 24-28. El 1936 residien a Catalunya més de 8.000 alemanys (15.000 a tot l'Estat espanyol), fonamentalment immigrants de la IGM; una part però, eren treballadors de colònies d'empreses alemanyes. El seu trasllat a Alemanya en esclatar la GCE precisà d'un gran esforç logístic i de la intervenció de tota la flota germànica a la Mediterrània. El vapor *Hermes* embarcà la colònia de la "Electroquímica de Flix", filial d'*IG.Farben*. Es detallen els noms de vaixells que hi participaren, xifres, itineraris, i hi han diverses fotografies en b/n [MG]

PALOMAR, JOSÉ MANUEL; NEL·LO NAVARRO. *Símbols en el ferro. Corpus de municions de la Guerra Civil espanyola (1936-1939)*. Barcelona: Base, 2008. Ens informen els nostres amics de l'Aula Militar "Bermúdez de Castro" (Castelló) de la presentació d'aquest interessant llibre que recull tota la cartutxeria emprada durant la GCE, aplegant més de 750 marcatges de diferents calibres [Ricardo Pardo Camacho. Aula Militar]

FONS I ARXIUS:

La repatriació de soldats a la Guerra de Cuba: una font documental a l'abast per al recompte de mortalitat (Centre de Documentació Marítima. Museu Marítim de Barcelona)

Els historiadors calculen que en la Guerra de Cuba de finals de segle XIX es desplaçaren a la illa del Carib uns 220 mil soldats, dels quals moriren 36.246, és a dir un 16,5 %, altres 33.808 retornaren malalts i 10.995 inútils per a treballar. La paradoxa és que la major part de les baixes no ho foren per ferides de guerra sinó per malalties. A més de la manca de preparació militar dels soldats hi hem d'afegir la deficient alimentació, l'escassa higiene i els insuficients recursos destinats.

Les lleis permetien lliurar-se del servei mitjançant el pagament d'una quantitat econòmica, cosa que va provocar una segregació de joves, les classes benestants evitaren anar-hi i les classes modestes no. Atesa la llarga durada de la "mili" la família perdia, en el millor dels casos, un braç per treballar la terra, temporalment, i en el pitjor, per sempre si la destinació eren les colònies americanes o asiàtiques, més encara en època de guerra.

La commemoració del centenari de la Guerra de Cuba el 1998 serví per avançar en la historiografia. Una de les fonts més utilitzades fou la premsa, però també els arxius militars i municipals. Sobre les repercussions que va tenir a Espanya disposem de treballs a Andalusia, Extremadura, Castella, Navarra,

Galícia, Illes Canàries, Illes Balears i evidentment Catalunya. Aquí destaquen els relats personals i memòries de soldats. Entre les comarques més estudiades hi són el Maresme, a banda del Vallès; pel Sud hi ha articles dispersos al Vendrell i Tarragona. La feina pendent, val a dir-ho, és gran, una de les dificultats són els costos dels desplaçaments als arxius militars que concentren la major part de la documentació, no obstant, sempre hi ha sorpreses agradables.

El Museu Marítim de Barcelona conserva l'arxiu de la Companyia Transatlàntica que tenia la concessió en monopoli del trasllat de l'exèrcit d'Espanya a les colònies d'Ultramar. Les sèries que ens interessen són el registre civil de defuncions de cada vaixell, a tall de mostra n'hem buidat alguns, hi apareixen els soldats malalts embarcats des de Cuba cap a ports espanyols com Santander, Cadis, A Corunya i altres, que moriren en alta mar. En l'expedient de defunció instruït pel capità hi consten totes les dades personals del finat: nom i cognoms, edat, filiació, lloc de naixement, estat civil i en ocasions la professió, sense oblidar, és clar, la causa de la mort. Ho signaven, a part del capità, el metge, el capellà i testimonis. Algunes vegades s'hi adjuntava un inventari *postmortem* amb els béns (roba o

diners), també es feia constar si atorgà testament. L'inconvenient més gran per l'estudiós és la grafia dels topònims i cognoms catalans, fins i tot errades d'adscripció de municipis a les seves respectives províncies. Lògicament apareixen soldats d'arreu de l'estat i es lliurava una còpia de les actes de defunció a les autoritats militars i una altra al jutge de la població on es desembarcava, fos Cadis, Santander o Barcelona, per això les recerques a partir dels seus llibres sempre seran fragmentàries, al contrari dels llibres de la pròpia companyia que els agrupa a tots. La descripció de les malalties no són massa acurades, en ocasions s'anotava simplement "debilitat general", "anèmia" o "diarrea", i es remarcava que ja estaven malalts a l'embarcar des de Cuba. Tal com

esmentàvem, no hem localitzat cap ferit per arma.

Aquí oferim una petita mostra de la informació que pot revelar el fons. Sols hem buidat dos vapors-correu, el *Colón* i el *Covadonga*, i només uns mesos del 1898, en total hem aplegat una vintena de soldats repartits arreu de la geografia catalana. Esperem que aquesta notícia arxivística engresqui a d'altres historiadors a treballar aquesta font que es guarda a Barcelona, i se n'obtinguin resultats més globals.

El Centre de Documentació Marítima, depenent del Museu Marítim de Barcelona, custodia aquesta documentació dins del fons de la Companyia Transatlàntica, en els llibres d'actes de defunció per vaixells i anys.

[JOSEP M. T. GRAU I PUJOL. *Arxiver*]

APÈNDIX:

Soldats catalans morts en el vaixell *Colón* en el trasllat de l'Havana a A Corunya (setembre-novembre de 1898).

Província de Barcelona. Barcelona

-Agustí Sabater, fill de Roc i Filomena, mort el 14 de setembre, per diarrea crònica (Sant Andreu -del Palomar-)

-Vicenç Guillermit Marín, fill de Pere i Maria, mort el 29 d'octubre, per anèmia palúdica (Cabrera de Mar)

Font: Centre de Documentació Marítima de Barcelona, *Fons Companyia Transatlàntica*, actes de defunció del vaixell *Colón* (1898), sign. 3.1.2/95

-Joan Oller Julián, fill de Jaume i Rosa, mort el 30 d'octubre, per diarrea crònica

Província de Girona

Pontós (?)

-Pere Colomer Torres, en l'estat civil es dedicava a la pagesia, mort de tuberculosi pulmonar, el 2 de novembre.

Soldats catalans morts en el vaixell *Covadonga* en el viatge de Cuba a Santander (març-desembre de 1898)

Província de Barcelona

-Josep Solà Riba, de 25 anys, mort per anèmia, el 6 de setembre (Balsereny)

-Juan López Ginés, de 24 anys, mort per paludisme, el 23 d'agost (Barcelona)

-Salvador Montsarró, de 43 anys, fill de Francesc i Gràcia, mort el 30 d'agost, per diarrea crònica (Mataró)

-Pere Coll, de 22 anys, mort per anèmia, el 25 d'agost (Teià)

Província de Girona

Llorà (Sant Martí de Llémena)

-Josep Millan Vila, de 22 anys, fill de Narcís i Rosa, mort per debilitat general, el 31 d'agost (Llorà -Sant Martí de Llémena-)

-Ramon Codina Casals, mort d'anèmia palúdica, el 29 de març (Olot)

-Joan Mas Prats, de 20 anys, fill de Joan i Francesca, mort el 21 d'agost, d'enteritis crònica (inflamació del budell per diarrea), es

fa constar que ja patia la malaltia abans d'embarcar (Ridaura)

-Cosme Mullera Brugada, de 22 anys, fill de Rafel i Francesca, mort el 29 d'agost, per anèmia (Vallcanera)

Província de Lleida

-Josep Corretger Ros, de 22 anys, mort el 6 d'octubre (Alfès).

-Zoile Gallart Balcells, de 21 anys, mort per tuberculosi pulmonar, el 28 d'agost (La Poble de Cérvol).

-Damàs Berga Vilardell, de 31 anys, fill de Pau i Anna, mort el 30 d'agost, a causa d'una anèmia (Tremp)

Província de Tarragona

-Lluís Fort, de 20 anys, mort per diarrea crònica, el 24 d'agost (L'Albiol)

-Josep Tàrrega Pàmies, de 21 anys, fill de Joan i Marianna, mort el 31 d'agost, per anèmia (Montblanc)

-Benet Sala Vidal, fill de Marc i Teresa, mort el 29 d'agost, per debilitat general (La Morera de Montsant).

-Oleguer Mallorquí Cristià, de 24 anys, mort el 4 de desembre (Valls)

Font: Centre de Documentació Marítima de Barcelona, *Fons Companyia Transatlàntica*, actes de defunció del vaixell *Covadonga* (1898), sign. 3.1.2/97.

SÁNCHEZ ABADIA, SÍLVIA, "Olvidos de una Guerra: El coste humano y económico de la Independencia (Cuba-España 1895-1898)", *Revista de Indias*, vol. LXI, núm. 221 (2001) 113-140; CONANGLA FONTANILLES, JOSEP. *Memorias de mi juventud en Cuba: Un soldado del ejército español en la guerra separatista (1895-1898)*. Barcelona: Península, 1998; CALVET PUIG, JORDI. *L'impacte de la Guerra de Cuba a Sabadell (1895-1898): Les cartes del soldat Dionís Torruella Alujas*, Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 2001; LLAMAS MANTERO, ANTONI. "Actituds de la premsa mataronina davant la crisi de 1898", en: *IV Sessió d'Estudis Mataronins*. Mataró: Museu-Arxiu de Santa Maria / Patronat Municipal de Cultura, 1988, 119-130; TUSET ALMAZÁN, JOSEP. "Soldats tarragonins a la Guerra de Cuba", *Niu d'Art. Revista de l'Ateneu*, núms. 21(1991) i 39-41 (1992); ESTEBAN MARFIL, BONIFACIO. "Los hospitales militares en la isla de Cuba durante la guerra de 1895-1898", *Asclepio. Revista de historia de la medicina y de la ciencia*, vol. 55, fasc. 2 (2003) 173-199; ROZALEN FUENTES, CELESTINA - ROSA MARIA ÚBEDA VILCHES. "Nuestros soldados fallecidos y repatriados (1895-1898)", en: *La crisis de fin de siglo en la provincia de Almería: El desastre del 98*. Almería: Instituto de Estudios Almerienses, 2004, 293-300.

L'ESPASA I LA PLOMA

Pau Porcet i el seu *Llibre de Politiqueses i curiositats* (1805-1856)

L'any 1995 l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat va voler honorar un dels seus fills amb la publicació d'un manuscrit de memòries particulars, corresponent a **Pau Porcet Cases**. En ell, **Porcet** explicava una munió de curiositats que havia viscudes en primera persona, des de l'ambient religiós i moral de la societat que va conèixer, passant per la producció agrària i la climatologia, fins als avenços tecnològics (p.e. el ferrocarril). L'home fou testimoni de l'enderrocament de les muralles barcelonines, dels estralls de la febre groga de 1821 i del còlera de 1854, de la inauguració del trajecte en ferrocarril Barcelona-Molins de Rei (1853), etc. Un dels vessants de les seves memòries són els temes polítics i militars.

Pau Porcet Cases (1788-1856), no era militar, sinó un pobre pagès de Sant Boi. El pare, **Andreu**, era originari del Prat de Llobregat i s'havia casat amb la pubilla dels masovers d'una finca situada a la Marina de Sant Boi. Casà el 1812 amb **Maria Albareda de Pallejà**, i ho féu bàsicament per restar exempt, en primera instància, del servei militar (llavors especialment dur, en plena guerra contra **Napoleó**). Germà de cinc individus, en el seu matrimoni n'engendrà 11. Féu de pagès tota la vida, fins el 1845, que partí peres amb l'amo de la finca amb motiu de les

exigències d'un nou contracte d'arrendament, i es traslladà a viure a Sant Boi, on morí 11 anys més tard.

Porcet visqué amb 20 anys els penosos esdeveniments de la Guerra del Francès, no és estrany que la primera part del llibre n'estigui farcida de continues referències. El febrer de 1808 els militars gals arribaven com aliats, i allotjaven a Barcelona i als pobles del Llobregat. Després ve l'alçament de Manresa, les batalles del Bruc; la vila de Sant Boi és saquejada (una i més vegades...), i també ho és el seu mas. I tot seguit una guerra punyent: contribucions a les autoritats espanyoles i a les franceses, extorquiments, amenaces, robatoris, llesves indiscriminades, topades campals a les vores del riu o a la muntanya (en una d'elles, els francesos s'exclamaven dels catalans: "*Hassò són Demonios, no pas trupa!*"). **Porcet** explica els sistemes que el jovent emprava per esquivar les llesves "*lo un feya al Cego [...] lo altre feya beure que era manco [...] altres feyan beure que treyen sanch per la boca...*". Esquivar les obligacions civils no devia ser gens difícil, donat l'estat de confusió dels primers moments: "*Tot anaba de quansevol manera [...] tutom governava, tutom manava [...] Tot no era sinó un grandíssim Vurboll*". Digne d'un film de suspens és el relat de l'entrada dels cuirassers francesos al seu mas, el 20 de desembre de 1813, en plena retirada. El detall de cada escena ens fa reviure les angoixes i els patiments que la seva família passà aquella jornada, i ens apropa, a l'hora, al que devia ser la clàssica ocupació hostil d'uns militars en retirada contra una propietat civil enemiga.

El manuscrit, propietat de la família **Llenas i Pers**, és de mida foli amb cobertes de pergami, i compta amb 216 fulls, per bé que una trentena estan en blanc. Adjunta el contingut copiat d'un anterior llibre iniciat el 1805. Fins el 1856, són més de mig segle de vivències personals. La única publicació impresa del manuscrit és la que va anar a cura de JAUME CODINA el 1995.

[MG]

CODINA, JAUME (a c.d.). *Llibre de politiqueses i curiositats. Memòries de Pau Porcet (1788-1856), pagès de Sant Boi de Llobregat*. Barcelona: Ajuntament de Sant Boi de Llobregat / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, 262 p.

R E C U L L :

ANTIGUITAT:

SOUZA, PHILIP DE (ed.). *La Guerra en el mundo antiguo*. Madrid: Akal, 2008, 320 p.

STRAUSS, BARRY. *La Guerra de Troya*. Barcelona: Edhasa, 2008, 384 p.

MEDIEVAL:

KEEN, MAURICE. *La Caballería*. Barcelona: Ariel, 2008, 400 p.

SÁEZ ABAD, RUBEN. *La guerra de los Dos Pedros. 1356-1369*. Madrid: Almena, 2008, 95 p.

SERRANO COLL, MARTA. *Jaime I el Conquistador. Imágenes medievales de un reinado*. Saragossa: Institución Fernando el Católico, 2008, 312 p.

MODERNA:

CRESPO SOLANA, ANA. "El comercio holandés y la

integración de espacios económicos entre Cádiz y el Báltico en tiempos de guerra (1699-1723)”, *Investigaciones de Historia Económica*, 8 (2007) 45-76.

DÍAZ PADRÓN, MATÍAS. “Van Dyck: un nuevo retrato de Ambrosio Spínola identificado en España”. *Archivo Español de Arte*, LXXXI, 322 (abril-juny 2008) 165-196.

GUILL ORTEGA, MIGUEL ÀNGEL. *Carlos Coloma. 1566-1637. Espada y pluma de los tercios*. San Vicente (Alacant): Editorial Club Universidad, 2008, 346 p.

MADARIAGA, SALVADOR DE. *Hernán Cortés*. Madrid: Espasa, 2008, 560 p.

MARTÍNEZ RUÍZ, ENRIQUE. *Los soldados del rey. Los ejércitos de la monarquía hispánica (1480-1700)*. Madrid: Actas, 2008, 1.070 p.

Guerra de Successió

MARTÍNEZ RADIO, E.C. *La Guerra de Sucesión y Asturias*. Oviedo: Govern d’Astúries, 2008, 287 p.

Guerra del Francès

AYMES, JEAN-RENÉ. *La Guerra de la Independencia. Héroes, villanos y víctimas (1808-1814)*. Lleida: Milenio, 2008 (Hispania; 20), 432 p.

BLANCO GARCÍA, JULIO. *Memoria de los sitios de Zaragoza*. Saragossa: Saragusta Ediciones, 2008, 345 p.

CANALES, ESTEBAN. *La Europa napoleónica, 1792-*

1815. Madrid: Cátedra, 2008, 596 p.

CAPMANY, ANTONIO. *Centinela contra franceses. La arenga patriótica más importante de 1808*. Madrid: Encuentro, 2008, 186 p.

DINYER, PHILIP. *Napoleón. El camino hacia el poder. 1769-1799*. Madrid: La Esfera de los libros, 2008, 720 p.

FUGIER, ANDRÉ. *La guerra de las naranjas (Luciano Bonaparte en Badajoz)*. Badajoz: Diputació, 2008, 626 p.

MALYE, FRANÇOIS. *Napoleón y la locura española*. Madrid: Edaf, 2008, 256 p.

MIQUEL, PIERRE. *Austerlitz: la batalla de los tres emperadores*. Barcelona: Ariel, 2008, 400 p.

NUÑEZ ROLDÁN, FRANCISCO. *La guerra del Gabacho*. Barcelona: Ediciones B, 2008, 352 p.

QUERALT DEL HIERRO, MARÍA PILAR. *Agustina de Aragón*. Madrid: La Esfera de los libros, 2008, 206 p.

Antic Règim

DD.AA. *Relatos después de una batalla (1820-1823)*. Madrid: Espasa, 2008, 500 p.

CONTEMPORÀNIA:

IGM

BLOND, GEORGE. *La batalla de Verdún*. Barcelona: Inédita, 2008, 480 p.

HOWARD, MICHAEL. *La Primera Guerra Mundial*. Barcelona: Crítica, 2008, 208 p.

MORROW, JR. JOHN H. *La Gran Guerra*. Barcelona: Edhasa, 2008, 1.240 p.

GCE

DD.AA. *Paisajes para después de una guerra*. Saragossa: Institución Fernando el Católico, 2008, 338 p.

ARASA, DANIEL. *Entre la cruz y la república. Vida y muerte del general Escobar*. Barcelona: Styria, 2008, 528 p.

ARMENGOU, MONTSE i RICARD BELLS. *Ramon Perera. L’home dels refugis*. Barcelona: Rosa dels Vents, 2008, 368 p.

ARÓSTEGUI, JULIO y JORGE MARCO. *El último frente. La resistencia armada antifranquista en España*. Madrid: Catarata, 2008, 332 p.

BAIRD, DAVID. *Historia de los maquis. Entre dos fuegos*. Madrid: Almuzara, 2008, 368 p.

FERNÁNDEZ-COPPEL, JORGE. *Queipo de Llano. Memorias de la Guerra Civil*. Madrid: La Esfera de los libros, 2008, 400 p.

GAIX MOLTÓ, JORDI. *L’exili del Baix Empordà al 1939*. La Bisbal d’Empordà: Ajuntament, 2007 (Fontanetum; 10).

MARTORELL, ENCARNACIÓ. *Amb ulls de nena. El dietari de la guerra a la rereguarda*. Barcelona: Ara Llibres, 2008, 173 p.

MORALES I PALÉ, MONTSE. *Celrà, de la Segona República a la postguerra (1931-1939)*.

Girona: Diputació, 2007 (Francisc Eiximenis; 8), 260 p.

MORENO GÓMEZ, FRANCISCO. *1936: el genocidio franquista en Córdoba*. Barcelona: Crítica, 2008, 1.004 p.

RODRIGO, JAVIER. *Hasta la raíz*. Madrid: Alianza, 2008, 256 p.

IIGM

BERTHOLD, WILL. *Operación cuartel general del 'Führer'*. Barcelona: Inédita, 2008, 432 p.

BUNGAY, STEPHEN. *La Batalla de Inglaterra*. Barcelona: Ariel, 2008, 636 p.

HASTINGS, MAX. *Némesis. La derrota del Japón. 1944-1945*. Barcelona: Crítica, 2008, 844 p.

JONES, MICHAEL. *El sitio de Leningrado (1941-1944)*. Barcelona: Crítica, 2008, 362 p.

KAGENECK, AUGUST VON. *De la cruz de hierro a la horca*. Barcelona: Ariel, 2008, 144 p.

LUKALS, JOHN. *Junio de 1941. Hitler y Stalin*. Madrid: Turner, 2008, 168 p.

MARTÍN DE POZUELO, EDUARDO; IÑAKI ELLAKURIA. *La guerra ignorada. Los espías españoles que combatieron a los nazis*. Barcelona: Debate, 2008, 317 p.

MOOREHEAD, ALAN. *Trilogía africana*. Barcelona: Inédita, 2008, 800 p.

MÜLLER, ROLF-DIETER. *La muerte caía del cielo*. Barcelona: Destino, 2008, 376 p.

PRESTON, DIANA. *Antes de Hiroshima. De Marie Curie a la bomba atómica*. Barcelona: Tusquets, 2008, 457 p.

SÖNKE, NEITZEL. *Los generales de Hitler*. Barcelona: Tempus, 2008, 582 p.

Era atòmica

APPY, CHRISTIAN. *La Guerra de Vietnam. Una historia oral*. Barcelona: Crítica, 2008, 577 p.

PITA PITA, RENÉ. *Armas químicas. La ciencia en manos del mal*. Villaviciosa de Odón: Plaza y Valdes, 2008, 532 p.

SLEDGE, E.B. *Diario de un marine*. Barcelona: Planeta, 2008, 448 p.

IX Jornadas de Historia de Llerena. Congreso Internacional Guerra de la Independencia en Extremadura. II Centenario, 1808-2008. 24-25 d'octubre de 2008
<www.jornadasdehistoriaenllerena.com>. Comunicacions [Selecció]: R. SEMPÀU. "Visión crítica de la revolución Francesa y de la Guerra de la Independencia"; J. MALDONADO. "El cortijo de Torre Fresno, propiedad del capitán general interino de Extremadura durante la guerra de la independencia"; J. CASTILLO. "Crisis en el gobierno municipal de Zafra en los prolegómenos de la batalla de La Albuera"; F.J. GUTIÉRREZ i M.C. SIMONET. "Orígenes familiares de Luis Daoíz y Torres (1767-1808)"; A. OYOLA. "Ocultamiento y sustracción de tesoros en el territorio de la vicaría de Tudía durante la Guerra de la Independencia"; S. JIMÉNEZ. "La imagen del héroe. Algunos aspectos de la iconografía de Luis Daoíz y Torres"; T. CORCHADO. "Testimonios de militares ingleses en la Guerra de la Independencia en Extremadura"; A. BLANCH. "Desarrollo ideológico en la Guerra de la Independencia: una visión a través de la prensa de la época"; Á. MELÉNDEZ. "La Guerra de la Independencia en la prensa de la época: julio-septiembre de 1808"; R. AGUADO. "Internet y la Guerra de la Independencia"; M. MALDONADO. "El partido de Llerena durante la Guerra de la Independencia"; J.C. MONTERDE. "Contribución del doble tratado de Badajoz de 1801 al estallido de la Guerra de Independencia española"; I. PAVÓN i J. PAVÓN. "Sobre la participación del pueblo de Alcuéscar, D. Diego Pacheco y D. Francisco Pérez Pavón Cabezudo en la acción de Arroyomolinos (28 de octubre de 1811)"; P.A. MESTRE. "Las fábricas de fusiles en Andalucía durante la Guerra de Independencia"; R. PERIÁÑEZ. "El coronel Don José López Berrio. Acción en la retaguardia de un militar extremeño en la Guerra de la Independencia"; R. CASO. "La correspondencia entre el general Francisco Ballesteros y el teniente coronel Pedro de Velasco. 1811-1819"; L.V. PELEGRÍ. "Un motín de Aranjuez aplazado: Badajoz, 16 de diciembre de 1808"; A. DE NÓ. "Los Cazadores de la Granada de Llerena. Jinetes extremeños contra el ejército de Napoleón"; A. SÁNCHEZ. "Lleida al inicio de la dominación napoleónica (1810)"; I. MONTERO i F.J. CORREA. "Jerez de los Caballeros en guerra: 1808-1814"; P. ORTIZ. "Arquitectura de la memoria. La Comisión de Monumentos de Badajoz y la batalla de La Albuera"; B. TORO. "Zafra: contribución militar y consecuencias de la Guerra de la Independencia"; J.M. MORENO. "José de Vinuesa: de patriota a 'infidente'".

Ares, núm. 4 (setembre-octubre 2008): L.M.FRANCISCO. “La Caballería española del siglo XIX” (2-7); L.MOLINA. “Ayer y Hoy, 1936-2008. La Vecilla, frente de León” (18-22); R.A.PERMUY-C.O'DONNELL TORROBA. “Los autogiros. Cierva C.30” (24-31); P.MARRIOT. “Los secretos de los agentes de Stalin” (34-41); J.MIRANDA. “Horten, Ho XIII B” (42-44); J.C.SALGADO. “Marea roja, marea negra” (46-51); R.CHAPMAN. “Dornier Do 24 para España” (56-59).

Camins. Revista de Patrimoni Cultural de Cambrils. Museu d'Història de Cambrils, 1 (novembre de 2008 = Al servei dels ferits. Recull de fonts de l'Hospital de Sang de Cambrils). R.BENAIGES i J.RECASSENS. “Presentació” (5); M.FLORES. “Memòries, imatges, papers: reconstrucció col·lectiva de la vida d'un hospital de guerra” (6-19); M.TARÉS. “L'Hospital de Sang de Cambrils (1936-1939)” (20-85); **Fonts i annexos** (86-95).

Castillos de España, núm. 149 (març 2008) [Selecció]: À.PASCUAL. “La fortaleza de Albercutx”; M.APARICI. “Reflejos de la guerra del francés en las escrituras notariales”. **Núm. 150-151 (juliol-setembre 2008) [Selecció]:** M.LÓPEZ i E.DIEGO. “Castillos y fortalezas en la Baja Extremadura en la primera mitad del siglo XII: acercamiento a una tipología constructiva”; A.ALONSO. “La almenara fortificada del Jabalí de la acequia mayor de Benaguacil (Valencia)”; E.MARTÍN i N.SÁNCHEZ. “La Orden de Calatrava: arquitectura militar en la Alcarria”; J.A.LINAGE. “Espronceda en el castillo de Cuéllar”. M.M.ALONSO RUÍZ. “Torres: puerta cristiana en recodo simple: el caso de Guadalajara y su provincia”; F.I.ESTREMS. “El castillo de Palafolls”; M.CHECA. “Inventario de Arquitectura fortificada de Tarragona”; M.MEDRANO. “El castillo de Os Muros (Ayerbe, Huesca)”.

Clio, núm. 81 (juliol 2008): J.ALVAR EZQUERRA. “Pueblos del mar. El terror del Mediterráneo” (40-47). **Núm. 83 (setembre 2008):** B.SOUVIRON. “¿La guerra es inevitable? El secreto de la antigua Creta” (16-17); I.GIMÉNEZ CHUECA. “Legionarios. Los héroes de Roma” (32-43); X.C.MESEGUER. “La guerra desde el cielo. Del Barón Rojo al Enola Gay” (42-49). **Núm. 84 (octubre 2008):** F.L. DEL PINO. “África Korps. Girasoles en el desierto” (16-27); D.REVELLES. “Criptografía. Códigos secretos que cambiaron la historia” (28-39); P.I.DE DALMASES. “Vélez de la Gomera. El otro peñón” (66-71); D.BROGGI. “Nelson. Bajo el signo de Trafalgar” (80-87). **Núm. 85 (novembre 2008):** A.CASTEL. “Darfur. La guerra olvidada de África” (40-47). **Núm. 86 (deseembre 2008):** X.CASALS. “El vino francés. El botín más exquisito de los nazis” (40-47); E.MARCOS. “Bizancio. El otro imperio romano” (48-59).

Historia 16, núm. 387 (juliol 2008): M.RODRÍGUEZ. “Ramiro Larrañaga. Un voluntario en la Batalla del Ebro” (72-89); A.VARGAS. “La Primera Guerra Mundial en la novela” (98-114). **Núm. 388 (agost 2008):** J.M.M.GARCÍA OSUNA. “La Tercera Cruzada del rey Ricardo” (8-37); A.BESGA. “La llamada a los almorávides” (38-49); M.CALVO. “Las atarazanas de Barcelona. Proyecto para una ciudadela militar” (50-59); E.PITILLAS. “El ejército romano altoimperial. Jerarquía y mandos” (60-81); F.HERNÁNDEZ SÁNCHEZ. “Las siete pruebas de Enrique Lester” (84-101). **Núm. 389 (setembre 2008):** M.RODRÍGUEZ. “Marcelo Usabiaga. 1939. La derrota” (114-125). **Núm. 390 (octubre 2008):** J.B.MINGO. “Inglaterra en la opinión pública durante la Guerra de la Independencia” (44-53). **Núm. 392 (deseembre 2008):** L.GARCÍA. “Don Fernando. El Cardenal infante” (8-31); G.HOFFMANN. “Vivir en tiempo de los cañones” (112-119).

Historia de Iberia Vieja, núm. 37: A.POLANCO. “Manuel Daza... y su arma secreta...” (44-45); I.RAMILA. “Maquis. La guerra que el Franquismo silenció” (46-51); M.GONZÁLEZ. “Hundimiento del crucero Baleares” (56-61); J.VÁZQUEZ. “Defensas costeras de Galicia durante la Ilustración” (94-99). **Núm. 42:** M.GONZÁLEZ. “El siglo XVIII. La Edad de Oro de los barcos españoles (16-21); J.MARTÍN. “Nuestra historia naval es muy conocida por el público” (22-25); M.GONZÁLEZ. “El barco más solitario del siglo XIX. El acorazado Pelayo” (26-29); J.CALLEJO. “Alvar Núñez Cabeza de Vaca. La aventura en persona” (30-36); I.RAMILA. “¡Dios, Patria y Rey! Las Guerras Carlistas” (40-47).

Historia. National Geographic, núm. 53 (maig 2008): A.AGUILERA. “Los galos. Guerreros indomables” (52-62). **Núm. 54 (juny 2008):** F.ESTRADA. “El ejército de Tutmosis III” (32-43); A.ESTEBAN-ICALDERÓN. “Juana de Arco. La donzella de Orleans” (64-75); J.LL.PALOS. “Olivares. El todopoderoso valido de Felipe IV” (90-103). **Núm. 55 (juliol 2008):** C.BLANCO. “La rebelión de las Alpujarras” (19-24);

C.GARCÍA GUAL. “La batalla de Actium. El gran triunfo de Augusto” (68-77); I.VELÁZQUEZ. “Don Pelayo. El comienzo de la reconquista” (78-88); J.OLTRA. “George Washington. El héroe de la Independencia” (90-103). **Núm. 56 (agost 2008)**: P.RUEDA. “La conquista de Kazán por Iván el Terrible” (18-21); A.PENADÉS. “La batalla de las Termopilas. La gesta de Leónidas” (42-51). **Núm. 57 (setembre 2008)**: I.BUENO. “La captura y muerte de Atahualpa. El último Inca” (22-25); C.GARCÍA GUAL. “Ptolomeo I. General de Alejandro y rey de Egipto” (32-41); F.MASÓ. “El imperio asirio. Los conquistadores de Oriente” (42-51); B.GAZAPO. “El imperio carolingio. Los sucesores de Carlomagno” (76-86). **Núm. 58 (octubre 2008)**: A.BARNADÁS. “El congreso de Viena: Europa tras Napoleón” (24-28); D.HERNÁNDEZ DE LA FUENTE. “Escitas. Los guerreros de las estepas” (43-55); A.NOGUERA. “El ejército de Alejandro. Una máquina de guerra invencible” (56-65). **Núm. 59 (novembre 2008)**: F.MASÓ. “Ur, el gran imperio” (44-55); C.SCHRADER. “La guerra de Troya” (56-65); J.A.MONGE. “Aníbal. El mayor enemigo de Roma” (66-75); M.SERRANO. “Jaime I. El monarca conquistador” (76-85). **Núm. 60 (deseembre 2008)**: C.SEGURA. “Saladino. El guerrero del Islam” (68-77).

Historia y Vida, núm. 478 (gener 2008): J.ELLIOT. “Diên Biên Phu. La batalla que demolí la Indochina francesa” (16-19); J.C.LOSADA. “Un país dividido. Los españoles frente a la guerra (Dossier: ‘1808’)” (50-57); V.PADRÓ. “Las guerras del opio. El gigante chino contra las cuerdas” (86-93). **Núm. 479 (febrer 2008)**: D.CARCEDO. “De Gaulle, resistente. Ser líder desde el exilio” (86-93); **Núm. 480 (març 2008)**: J.C.LOSADA. “Imperio en guerra (Dossier: ‘Una dinastía en crisis. La trágica caída de los Habsburgo’)” (48-55). **Núm. 481 (abril 2008)**: C.GIL. “La campaña de Napoleón [Egipte]” (38-45); J.C.LOSADA. “Comuneros” (60-67); S.VIC. “La batalla de Moscú” (82-91). **Núm. 482 (maig 2008)**: J.PASTRANA. “Alejandro conquista Persia” (64-69); J.C.LOSADA. “Nelson y su larga pugna por la gloria” (78-85); D.CARCEDO. “La Guerra de Corea” (86-93). **Núm. 483 (juny 2008)**: J.REVERTE. “La ofensiva más larga” (110-116). **Núm. 485 (agost 2008)**: J.C.LOSADA. “Fortificados” (28-35 = Dossier: ‘Cercos y resistencia en la Edad Media’); J.C.LOSADA. “Poniendo sitio a un castillo” (36-53 = Dossier: ‘Cercos y resistencia en la Edad Media’); M.P.QUERALT. “Alejandro VI, un estratega en el trono de San Pedro” (54-61); J.HOYOS. “Ayacucho” (62-69); S.VIC. “El error de Mussolini” (86-93). **Núm. 489 (deseembre 2008)**: J.ELLIOT. “La Guerra de Bosnia” (16-21); S.VIC. Dossier: “Matar a Hitler. Los complots para eliminar al Führer” (33-57); J.C.LOSADA. “Iván el terrible” (58-67); C.SÁEZ. “Hearst, o cómo se gestó la Guerra de Cuba” (76-84).

La Aventura de la Historia, núm. 117 (juliol 2008): J.M.CAMPANARIO; J.CERVERA; C.DÍEZ. “El general Matallana. Un enigma” (36-42); J.G.CAYUELA. “Bailén. Increíble victoria” (80-87); F.QUESADA. “El sable del húsar” (104-105). **Núm. 118 (agost 2008)**: D.SOLAR. “Roma, *città aperta*” (26-35); G.CARDONA. “Montjuic. Castillo y mito” (36-41); C.VARA i M.L.GARCÍA. “¡Cercados! Las normas de asedio” (54-60); P.RÚJULA. “Zaragoza no se rinde” (2-87); F.QUESADA. “La espada del coracero” (92-94). **Núm. 119 (setembre 2008)**: R.MORALES. “La República, abandonada” (34-39); M.ALPERT. “Las pioneras del aire” (40-43); M.ESPADAS. “España se puso de moda” (90-95). **Núm. 120 (octubre 2008)**: J.A.PIQUERAS. “Diez años de guerra. Patria o muerte” (49-55); L.M.GARCÍA MORA. “Entre dos guerras: 1878-1895. El camino hacia Baire” (56-62); J.VAN HALEN. “La forja de un aventurero. Van Halen” (70-76); J.VILCHES. “Pedro Velarde” (130). **Núm. 121 (novembre 2008)**: A.ATIENZA. “Lepanto. La mayor batalla naval del mundo moderno” (58-62); M.ALFONSO. “El fracaso de la Invencible” (106-109); R.GARCÍA CÁRCCEL. “1640. ‘Annus horribilis’” (110-114); R.M.ALABRÚS. “Austrias contra Borbones” (116-120); J.CANAL. “Carlistas y liberales. Fratricidio” (122-126); R.NUÑEZ. “El desastre del 98” (128-132); G.CARDONA. “Annual y Monte Arruit. El matadero” (134-138); E.DURAN. “Henry Crabb. Crónicas de España” (150-154). **Núm. 122 (deseembre 2008)**: S.CLARAMUNT. “Alfonso V el magnánimo. Sueño mediterráneo” (36-40); G.CARDONA. “El espadón frustrado [Queipo de Llano]” (42-48); C.CARANCI. “Una puerta hacia el gran sur. Rusia invade a sangre y fuego” (50-56); M.BALLESTER. “El despertar del avispero” (66-72); F.QUESADA. “Napoleón en España” (74-80).

La Fura. Informatiu de l'Alt i Baix Penedès, 1.343 (23 / 29 maig 2008). Dossier: “Els fets heroics de l'Arboç, 200 anys després”, 9-15: P.SIMON. “La Guerra del Francès a l'Antoni Sans”; J.M.JANÉ. “De l'Anton Sans al Tren de la Pipa, o de la realitat a la ficció”; P.NOUEIRA. “Els gegants de l'Arboç i la Guerra del Francès”; R.ARNABAT. “Les conseqüències de la Guerra del Francès al Penedès”.

Sapiens, núm. 71 (set. 08): A.JANER. “El primer xoc de civilitzacions. Les guerres mèdiques, un enfrontament pioner entre orient i occident” (32-39); Núm. 72 (oct. 08) Dossier. “La guerra dels Segadors”: J.MATA. “La primera guerra moderna” (22-23); X.CAMPRUBÍ. “Tot un exèrcit contra Catalunya. Els abusos dels terços de Felip IV sobre la població civil” (24-29); A.CÒNSUL. “‘Mori el mal govern’. De les sublevacions locals al conflicte nacional” (30-39); S.MARIMÓN. “Catalunya, esquarterada” (42-45); C.PUJOL. “La Guerra Civil amb ulls de nena. El diari d’Encarnació Martorell, la nostra Anna Franck” (46-51). Núm. 73 (Nov. 08): A.LUENGO. “Passadors, guies de la llibertat” (18-25). Núm. 74 (Des. 08): M.COLL. “Genguis Khan. El terror d’Àsia. Les tàctiques guerreres del gran mite de les estepes” (48-52).

Stratégique, núm. 88 (avril 2007) <www.stratisc.org>. Dossier: «Histoire et stratégie», núm. 88: H.COUTAU-BEGARIE. «Histoire et stratégie»; D.ACOLAT. «La stratégie des Romains en montagne»; S.PICAUD. «La ‘guerre des partis’ au XVIIè siècle en Europe»; O.RIBIERE. «Le duc de Rohan: officier et penseur militaire du XVIIè siècle»; P.RIBIERE. «Les mémoires du maréchal du Plessis»; J-P.SALZMANN. «Une méthode de raisonnement tactique à l’aube du XVIIè siècle»; P.DRAME. «La bataille anglo-zoulou d’Isandhlwana, 22 janvier 1879».

EXPOGNARE OPPIDUM: *Carrascletada* vallenc. L’últim setge de la Guerra de Successió (1719)

Es sol considerar la fi de la Guerra de Successió aquell fatídic 11 de setembre de 1714, quan les tropes del duc de **Berwick** obrien bretxa i assaltaven Barcelona de forma irremissible. Llavors s’ocupava la ciutat i s’implantava un nou règim polític. Tanmateix, com sol ocórrer amb moltes guerres, el conflicte no cicatritza per la força de les armes, i cueteja encara una mica més. El cas dels «maquis» durant la GCE, és prou significatiu.

Entre 1714 i 1719, també hi va haver «maquis» catalans que van lluitar contra les victorioses tropes borbòniques. El més assenyalat, sens dubte, fou el marsanenc, **Pere Joan Barceló**, més conegut com « **Carrasclet** », contra qui la repressió filipista s’hi acarnissà especialment, burxant-lo quan ja s’havia retirat de l’exèrcit i abandonat les armes, i represàliant durament la seva família, pel sol fet del parentiu.

El 1719 una quàdruple aliança europea s’abraonava contra Felip V, i semblava bona ocasió per ressuscitar l’esperit de la resistència austriacista. **Carrasclet**, amb una partida de 500 seguidors més un centenar de genets de cavalleria (considerats per les autoritats borbòniques simples bandolers facinerosos), recorregué el Principat de dalt a baix, encaçant i sent encaçat per l’enemic, fins arribar, els primers dies de desembre de 1719 a Valls. La vila els tancà les portes, i després d’intentar parlamentar amb els regidors, debades, **Carrasclet** es decidí a assaltar la localitat. Cap a les 16h. atacà pels cinc portals, de forma cruenta, però infructuosa. Llençà un segon atac a les 21h., i un tercer a mitja nit, però la defensa aferrissada que hi feien dins de Valls la milícia local i les esquadres dels **Veciana**, reeixiren a resistir, obligant els atacants a replegar-se cap a Montblanc.

Després dels durs enfrontaments, el balanç repartí baixes d’un costat i d’un altre. **Carrasclet** perdé nou homes, entre els quals, dos tinents, a més de molts ferits.

Veciana, en perdé una quinzena, a més de quatre ferits, entre els quals, el seu propi fill **Pere Màrtir Veciana**, que hi deixà un ull.

Va ser, doncs, un intent d'expugnació no reeixit, un setge que durà una sola nit; el darrer, de la Guerra de Successió. La nota lamentable la posaren els seguidors de **Carrasclet**, que en l'assalt es van protegir rere d'escuts humans, els dels pobres pagesos vallencs que havien trobat pel camí, treballant pacíficament al camp.

[MG]

ORTEGA I ESPINÓS, JOSEP. *Historia de las Escuadras de Cataluña. Su origen, sus proezas, sus vicisitudes. Intercalada con la vida y hechos de los más célebres ladrones y bandoleros.* Madrid: Librería Española / Barcelona: Librería del Plus Ultra, 1859 (Barcelona: Frontis, 1868), 984 p.; **PUIGJANER Y GUAL, FRANCISCO.** *Historia de la villa de Valls desde su fundación hasta nuestros días.* 2a. ed. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1981 (facsimil de l'edició de 1881 -Imp. Francisco Pellisser-), p. 234-236; **IGLÉSIES, JOSEP.** *El guerriller Carrasclet.* Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 1961 (Episodis de la Història, 25), p. 53-55; **ARITZETA I ABAD, MARGARIDA.** *Carrasclet-Veciana. Elements per a l'anàlisi de la guerrilla antiborbònica. Valls, 5 de desembre de 1719.* Valls: [Omnium Cultural], 1979, 100 p.; **PAPELL I TARDIU, JOAN.** *Guerra de Successió i postguerra a Valls. Pere Anton Veciana.* Lleida: Pagès, 1999, 1.777 p.

A G E N D A :

XXVIII Premis Josep Carbonell i Gener (Sitges, 2009)

Convoca: Jofre Vilà i Grup d'Estudis Sitgetans.

Tema: Premis als millors treballs inèdits que tractin sobre qualsevol aspecte econòmic, científic, sociològic, literari, històric, social, ecològic, etc., referent a Sitges o a la comarca.

Destinatari: el premi té dues categories: A) Estudiants universitaris; B) Estudiants de Batxillerat, 3er. i 4t. d'ESO i FP.

Dotació: Categoria A: 450 € i publicació del treball; Categoria B: 300 € i publicació del treball.

Termini: 15 de juliol de 2009.

Informació: <http://www.ges-sitgetans.cat>.

XI Congrés d'Història de Barcelona (Barcelona, desembre de 2009)

Convoca: Arxiu Històric de Barcelona.

Temes: a) Barcelona i les xarxes del poder, b) Barcelona i els camins de la innovació.

Terminis: De les propostes de comunicació: 15 de juny de 2009; del lliurament de resums: 30 de juny de 2009; del lliurament de textos complets: 30 de setembre de 2009.

Comunicacions: Màxim 35.000 caràcters. Publicació electrònica definitiva.

Informació: AHCB, Casa de l'Ardiaca, C. Santa Llúcia, 1 (08.002 – BARCELONA); Tel.: 93-3181195; Fax: 93-3178327; E.: arxiuhistoric@bcn.cat.

Aplec de Treballs, revista anual del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, núm. 28 (2010)

S'està planificant el proper número de la miscel·lània del Centre d'Estudis de la Conca sobre temes d'humanitats i ciències socials relacionats amb la comarca de la Conca de Barberà, les seves poblacions i/o els seus habitants, els interessats han de lliurar els treballs abans del 31 de desembre del 2009, juntament amb dos resums de 15 ratlles cadascú, en català i castellà, paraules clau i les dades personals. Es recomana no passar dels 15-20 folis. Les notes han de col·locar-se al final de l'article i no a peu de pàgina. Els autors seran convidats a l'acte de presentació a Montblanc, i rebran quinze 'separates' de la seva aportació i dos exemplars de la revista.

Recepció de treballs: rpuig@tinet.fut.es; fgrauipug@telefonica.net.

Més informació: www.tinet.org/~cecb.

[JMTGP]

A C a r n ! Publicació electrònica d'Història Militar Catalana

Director: Manel Güell [manelguell@acarn.cat].

Web mestre: Ramon Perelló Bargalló [info@acarn.cat].

Consell Científic: Núria Florensa Soler, Josep M. Grau i Pujol, Ramon Perelló Bargalló, Roser Puig i Tàrrach, Jordi Rovira i Soriano.

Junta Externa d'Avaluació: Maria Bonet Donato (Professora d'Història Medieval de la URVT), Àngel Casals Martínez (Professor d'Història Moderna de la UB), Valentí Gual Vilà (Professor d'Història Moderna de la UB), Jordi López Vilar (Doctor en Arqueologia de l' Institut Català d'Arqueologia Clàssica), Josep Sánchez Cervelló (Professor d'Història Contemporània de la URVT), Robert Vallverdú Martí (Doctor en Història i membre de la *Real Academia de la Historia*).

Imatges: *Portada* – Creu en homenatge als caiguts el 28 de juny de 1811, Parc Ecològic del Pont del Diable, Tarragona [MG © 25-01-2009]. Les imatges de les cobertes dels llibres recensionats, a la web de referència de la recensió o de l'editora.

A C a r n ! no es considera responsable de l'opinió, tendència ideològica o contingut empíric que puguin semblar indicar o expressin els articles i col·laboracions que ciberpublica. *A C a r n !* és un projecte personal, pensat, dissenyat, desenvolupat, omplert, gestionat i distribuït per Manel Güell amb ajut de voluntariat col·laborador, que ofereix una web de contingut semiobert i lliure circulació per acollir tota participació capaç d'aportar informació veraç, debat, crítica, suggeriments, etc., amb els quals ampliar el coneixement de la Història Militar de Catalunya i dels catalans. Existeix el compromís tàcit de rigorositat pel que fa al tema de citació i referències bibliogràfiques, compromís que s'exigeix a tot col·laborador que hi vulgui publicar, i que garanteixen, en tot cas, els membres de la Junta Externa d'Avaluació. Aquesta publicació és lliure i gratuïta i els ciber subscriptors ho són únicament a tall d'estar inclosos al mailing d'enviaments; no es cobra preu ni retribució, ni tampoc es paga cap aportació.

A C a r n ! penja a la web, sengles versions de cada número, en català i castellà, però no garanteix les condicions o la correcta prestació dels serveis que aquella web oferta als usuaris d'Internet per terceres persones alienes a la nostra publicació, ni tampoc que aquests compleixin la normativa vigent en matèria de protecció de dades de caràcter personal i comerç electrònic. Tampoc es fa responsable dels possibles danys ocasionats per interferències, desconexions, virus informàtics, avaries telefòniques, sobrecàrregues, endarreriments o bloquejos de la xarxa, o altres perjudicis del sistema electrònic, ni molt menys dels danys que puguin causar terceres persones mitjançant il·legítimes intromissions, fóra del nostre absolut control.

www.acarn.cat

www.irmu.org > Notícies - www.delaguerra.org > Enllaços - www.11setembre1714.org;
<http://seneca.uab.es/historia/hn0708.htm>; <http://hispanianova.rediris.es/enlaces/hn0708.htm>